

**IT'S ^{STILL} THE ECONOMY,
STUPID.**

VBO-informatieronde over de economie en de arbeidsmarkt

07/05/2019

INHOUDSTAFEL

Doel van de informatieronde #ItsStillTheEconomyStupid.....	1
I. Eerste luik: een sociaaleconomische evaluatie van het regeringsbeleid.....	1
II. Tweede luik: naar een ander model van sociale zekerheid.....	2
II.1 Persbericht.....	2
II.2 Paper: het VBO gaat voor een duurzame, performante, eigentijdse en eenvoudige sociale zekerheid.....	5
III. Derde luik: verbeterde competitiviteit geeft export Belgische bedrijven stevige duw in de rug.....	12
III.1 Persbericht.....	12
III.2 Paper: groei, competitiviteit, marktaandelen en DBI.....	14
IV. Vierde luik: onze werkgelegenheid is van goede kwaliteit, maar onze arbeidsmarkt heeft nood aan nieuwe structurele maatregelen.....	27
IV.1 Persbericht.....	27
IV.2 Paper: impact van het beleid op de werkgelegenheid.....	29
V. Vijfde luik: investeringen stegen de voorbije jaren exponentieel.....	41
V.1 Persbericht.....	41
V.2 Paper: impact van het gevoerde beleid op de investeringen in België.....	43
VI. Exposure in de pers.....	50

Geachte mevrouw, mijnheer,

Op 26 mei aanstaande vinden de Europese, federale en regionale verkiezingen plaats. De uitslag zal bepalen welke coalities nadien mogelijk zijn en bijgevolg ook welk beleid er in de periode 2019-2024 zal worden gevoerd.

De voorbije maanden ging veel aandacht naar klimaat, migratie en koopkracht. Stuk voor stuk zeer belangrijke uitdagingen voor ons land. Als ondernemers willen we dit niet negeren, noch minimaliseren. Integendeel, we denken dat de economie en haar ondernemers een groot deel van de oplossingen kunnen aanbrengen. Ondernemingen zijn in onze ogen geen deel van het probleem, maar eerder een deel van de oplossing.

Om dat te illustreren heeft het VBO de informatieronde 'It's still the economy, stupid!' gelanceerd. Een joint venture tussen het Competentiecentrum Economie & Conjunctuur en dat van Sociale Zekerheid & Werk heeft aan de hand van 5 nota's toegelicht welke vooruitgang er tijdens de voorbije legislatuur werd geboekt op het vlak van competitiviteit, werkgelegenheid, investeringen, groei, ... Deze nota's hebben de afgelopen weken ook flink wat pers aandacht gekregen.

Is het werk daarmee af? Zeker niet! En het is precies dat wat het VBO wil aantonen. Als we de gigantische uitdagingen op het vlak van energie, mobiliteit, koopkracht, mismatch op de arbeidsmarkt, ... effectief willen aanpakken, hebben we sterke, competitieve en innovatieve ondernemingen nodig.

Het voorliggende werkstuk is het resultaat van een nauwe samenwerking tussen de twee hogervermelde competentiecentra, en verdiept het VBO Verkiezingsmemorandum 'Less is More' dat op 4 februari ll. werd gepubliceerd. Een welgemeende dank aan de verschillende teams uit de betrokken competentiecentra alsook aan de medewerkers van pers, publicatie en vertaling.

Veel leesgenot!

Pieter Timmermans

CEO

Bernard Gilliot

Voorzitter

Doel van de informatieronde #ItsStillTheEconomyStupid

Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) heeft in het kader van de informatieronde 'It's still the economy stupid' een [rapport](#) opgesteld van het sociaaleconomische beleid van de federale regering. De werkgeversorganisatie geeft daarbij geen cijfer, maar wel een overzicht van de positieve en negatieve resultaten van het regeringsbeleid. 'Dit overzicht is de aanzet tot een korte informatieronde met Facts & Figures in de aanloop naar de verkiezingen. Het objectief is het sociaaleconomische beleid en de noodzakelijke hervormingen opnieuw onder de aandacht te brengen. Kort gezegd: it's still the economy stupid,' aldus Pieter Timmermans, gedelegeerd bestuurder van het VBO.

Opzet van de informatieronde

De voorbije maanden haalden verschillende onderwerpen de politieke agenda, zoals migratie, energie en klimaat en koopkracht. Over de economie en de arbeidsmarkt werd er weinig gedebatteerd. De KU Leuven publiceerde nochtans een studie over de impact van de lastenverlagingen op arbeid op het beleid en Randstad bracht een uitgebreide evaluatie van de toestand van onze Belgische arbeidsmarkt.

De discussies over het klimaat en de koopkracht werden gevoerd in de stratosfeer. Volgens de klimaatbetogers wordt er te weinig gedaan voor het klimaat, maar het debat over concrete maatregelen blijft achterwege. Er is weinig zicht op een energie- en klimaatbeleid dat een evenwicht biedt tussen bevoorradingszekerheid, de kostprijs van elektriciteit en onze milieudoelstellingen.

Idem voor de koopkracht. Die is volgens critici te laag, ondanks het feit dat het Planbureau, de Nationale Bank en de KU Leuven meedeelden dat die gestegen is. De link tussen private tewerkstelling en koopkracht werd overigens amper gemaakt.

I. Eerste luik: een sociaaleconomische evaluatie van het regeringsbeleid

Het VBO trapt de informatieronde dan ook af met een rapport van het regeringsbeleid. Zo waren er heel wat positieve gevolgen van welbepaalde regeringsbeslissingen: de loonkostenhandicap is afgenomen, onze Belgische export heeft weer aan terrein gewonnen, er was een toename van de private tewerkstelling, een daling van de werkloosheid, er werden kwalitatieve banen gecreëerd en België werd opnieuw aantrekkelijk voor buitenlandse investeringen.

In bepaalde sociaaleconomische en maatschappelijke dossiers werd dan weer te weinig vooruitgang geboekt: zo neemt onze filedruk nog steeds toe, blijft de energieprijs hoog, is de krapte op de arbeidsmarkt problematisch, stijgen de ziekte- en invaliditeitsuitgaven en hebben sommige sectoren (zoals de handel) het hard te verduren door de concurrentie en online-aankopen.

Het oordeel over de begroting is gematigd. Het tekort werd wel degelijk teruggedrongen, maar er is meer nodig de volgende jaren. De verbetering van de overheidsfinanciën moet gebeuren via de arbeidsmarkt: een hogere werkzaamheidsgraad en een verdere versoepeling van de werking van de arbeidsmarkt. In het verkiezingsmemorandum stelt het VBO bijvoorbeeld voor om de patronale sociale zekerheidsbijdragen gradueel te laten dalen naar 20%. Als we het resultaat van dit voorstel berekenen aan de hand van de methode van professor Joep Konings (KU Leuven), zien we dat er tegen 2022 om en bij de 56.000 jobs worden gecreëerd.

II. Tweede luik: naar een ander model van sociale zekerheid

II.1 Persbericht

Ons land investeert veel in zijn sociale zekerheid. Met meer dan 51 miljard aan sociale bijdragen vormen onze bedrijven een stevige pijler van een solide en betrouwbare sociale zekerheid. Maar is ons model voldoende aangepast aan de realiteit van de 21e eeuw? Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) gaat er alvast van uit dat een rechtvaardig evenwicht tussen solidariteit en verzekering cruciaal is en lanceert via zijn magazine REFLECT enkele pistes voor een degelijke hervorming van ons model van sociale zekerheid. Deze publicatie kadert in de VBO-informatieronde 'It's still the economy, stupid', die de economie opnieuw centraal in het debat wil plaatsen.

Onze sociale zekerheid moet duurzaam zijn

Onze verwachting lijkt evident: een redelijk vervangingsinkomen garanderen wanneer het arbeidsinkomen wegvalt door een sociaal risico. Op die manier ondersteunt de sociale zekerheid de koopkracht. Het terugdringen van armoede is dan weer een belangrijke maar geen exclusieve doelstelling van de sociale zekerheid.

Om duurzaam te blijven moet ons model steeds een evenwicht vinden tussen solidariteit en verzekering. Eigen verantwoordelijkheid blijft daarbij een belangrijke pijler. Om het draagvlak te blijven garanderen, moet het aanbod van de sociale zekerheid volstaan in verhouding tot de hoge bijdragen die worden betaald. Neem nu het werknemerspensioen: de nettovervangingsratio (dat is de verhouding tussen het nettopensioen en het nettoloon dat met arbeid wordt verdiend) blijft met 50,1% bijzonder laag. Net daarom is het aanvullend bedrijfspensioen of het individueel pensioensparen zo belangrijk.

Om die duurzaamheid te garanderen, moet in ieder geval de werkzaamheidsgraad omhoog.

De investering: duur is niet hetzelfde als performant

We moeten ons dus durven afvragen of de huidige structuren en uitgavenposten nog in lijn liggen met de echte noden en uitdagingen van vandaag. Het huidige model is immers peperduur:

- Met 28,9% van het bbp dat België investeert in sociale uitgaven is ons land na Frankrijk koploper binnen de OESO.
- Meer dan 40% van de uitgaven van de sociale zekerheid gaat naar de eerste pensioenpijler, terwijl de vervangingsratio niet royaal is. Hoge uitgaven, die verder zullen stijgen door de vergrijzing, zijn geen synoniem van hoge performantie.
- Dat arbeid een dure zaak is, zien we aan de loonwig. Zo bedraagt het verschil in loonkosten voor de werkgever en het nettoloon voor de werknemer in België voor een alleenstaande bijna 60% en voor een koppel met twee kinderen 46%. Daarmee houden ze minder over dan in Frankrijk, Duitsland en Nederland.

De sociale zekerheid in Europees perspectief

Het arbeidsmarktbeleid heeft een rechtstreekse impact op de financiering van onze sociale zekerheid. Dat dit beleid 'actiever' moet, geven de volgende cijfers aan:

- Zo bedraagt onze werkzaamheidsgraad 69,7%, wat een stuk lager is dan in de EU-15 (73%), Zweden (82,6%), Nederland (78,9%) en Denemarken (78,2%).
- 68,5% van de totale uitgaven inzake arbeidsmarktbeleid gaat in België naar steun, terwijl amper 22,8% naar activering gaat. In Zweden gaat 32,8% naar steun en meer dan de helft (53,3%) naar activering.

Het VBO is geen voorstander van een Europees socialezekerheidstelsel. Europa kan wel legitieme doelstellingen formuleren, zonder dwingende nationale maatregelen op te leggen.

Performantie van onze sociale zekerheid: voor wat, hoort wat

Verschillende maatregelen kunnen genomen worden om onze sociale zekerheid performanter te maken. In de eerste plaats is er nood aan risicopreventie. Preventie overstijgt de pure gezondheid en is ook een middel om langdurige werkloosheid te bestrijden. De kans op een zinvolle job start bijvoorbeeld met de juiste studiekeuze en de arbeidsbemiddelingsdiensten moeten jongeren voldoende informeren over de gevolgen van hun studiekeuze. Jongeren daarentegen moeten zich goed informeren over hun potentiële jobkansen bij een welbepaalde keuze.

Daarnaast moet de welvaartsenveloppe maximaal worden ingezet op armoedebestrijding door de kloof tussen de armoedegrens en de minimumuitkeringen te verkleinen. De focus ligt daarbij op alleenstaande ouders.

Uiteindelijk moet een performante sociale zekerheid ook aanzetten tot 'werken', dat steeds voordeliger moet zijn dan 'niet-werken'. Uitkeringsgerechtigden moeten dan ook zo vlug mogelijk terug aan de slag. Zeker bij een werkloosheidsverzekering die onbeperkt is in de tijd zijn twee elementen essentieel: vooreerst de effectieve begeleiding en opvolging van werkzoekenden en vervolgens de controle op hun zoekgedrag en de arbeidsbereidheid. Uit het RVA-verslag van 2018 blijkt echter dat het activeringsbeleid hapert: het aantal sancties voor zoekgedrag daalde spectaculair in tijden waar bijna 150.000 vacatures niet ingevuld geraken.

De meest efficiënte en effectieve manier van activeren is nog steeds een beperking in de tijd van de werkloosheidsuitkeringen. Zo neemt de federale sociale zekerheid de uitkeringen voor bijvoorbeeld twee jaar ten laste. Daarna is het aan de gewesten om voor de langdurig werkzoekenden een eigen opvolgings- en begeleidingsbeleid te voeren.

Naar eigentijdse vormen van sociale zekerheid

Nieuwe risico's vergen nieuwe oplossingen. Het VBO bespreekt er twee:

- Zo is de kans groot dat de verworven kennis steeds sneller verouderd. Levenslang leren is dan ook cruciaal in functie van langere loopbanen. De inspanningen van Belgische werknemers om opleidingen te volgen, liggen echter te laag, terwijl werkgevers er erg veel in investeren. België moet met andere woorden werk maken van een echte leercultuur, die nu ontbreekt. In dat kader kan de 'leerrekening' een hefboom zijn voor levenslang leren.
- De nieuwe vormen van werk verlagen de drempels voor toegang tot de arbeidsmarkt en verschaffen werk aan personen die het moeilijker hebben op de traditionele arbeidsmarkt. Het is echter niet nodig om hiervoor een 'derde statuut' te ontwikkelen. Dat zorgt immers voor meer complexiteit, meer rechtsonzekerheid en het is onduidelijk welke rechten en contractuele bescherming zo'n statuut zou bieden.

Eenvoud versterkt het draagvlak en de efficiëntie

Ons huidige model is een onzichtbaar kluwen dat nood heeft aan meer eenvoud en efficiëntie:

- We moeten durven evolueren naar één geharmoniseerd statuut voor werknemers, ambtenaren en zelfstandigen.
- Werk de verschillende koterijen weg. Is het echt nodig dat er specifieke regels bestaan voor voetballers? En zijn de gelijkgestelde periodes niet aan een evaluatie toe?
- Kunnen de werkloosheidsuitkeringen tegen 2030 niet via een app geregeld worden?

Conclusie

Onze werkzaamheidsgraad is te laag en onze uitgaven zijn te hoog. Die wetenschap verplicht ons om na te denken over een efficiënter en transparanter model van sociale zekerheid.

Monica De Jonghe, directeur-generaal van het VBO en hoofd van het competentiecentrum Werk en Sociale Zekerheid: *‘Onze sociale zekerheid zorgt voor maatschappelijke cohesie, sociale rust en draagt bij tot een omgeving waar ondernemingen kunnen gedijen. Ze ondersteunt de koopkracht van mensen die getroffen worden door een sociaal risico en werkt stabiliserend in tijden van crisis. Als we willen dat onze sociale zekerheid die doelstellingen blijft waarmaken, moeten we haar fundamenteel hertekenen. Een flexibele arbeidsmarkt, met respect voor de sociale rechten, is daartoe de sleutel. Iedereen heeft hier belang bij. Laat onze voorstellen een aanzet zijn tot het debat.’*

U kan een korte samenvatting van onze REFLECT [hier](#) terugvinden.

II.2 Paper: het VBO gaat voor een duurzame, performante, eigentijdse en eenvoudige sociale zekerheid

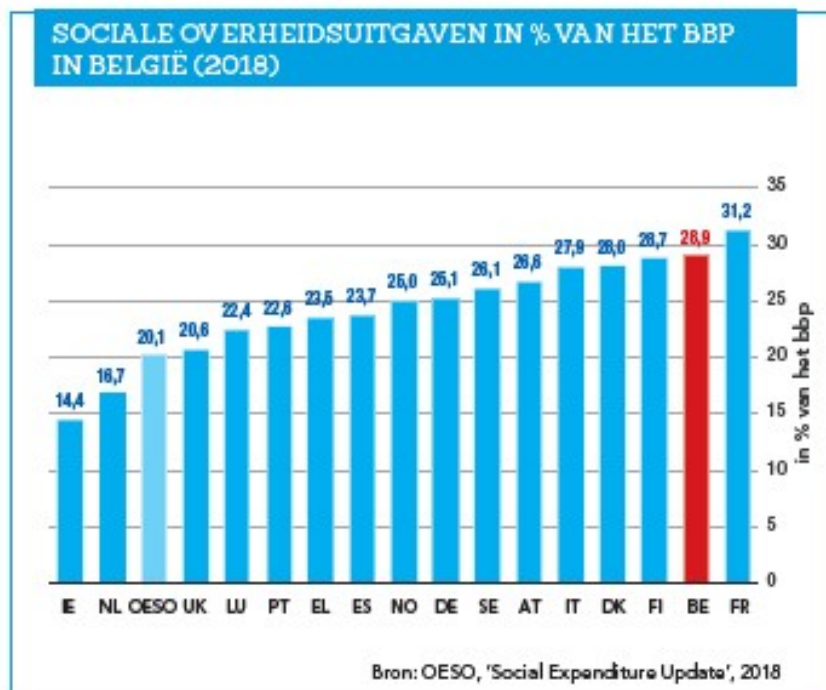
Ons land investeert veel in zijn sociale zekerheid. Met meer dan 51 miljard aan sociale bijdragen vormen onze bedrijven een stevige pijler van een solide en betrouwbare sociale zekerheid. Maar is ons model voldoende aangepast aan de realiteit van de 21ste eeuw? Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) gaat er alvast van uit dat een rechtvaardig evenwicht tussen solidariteit en verzekering cruciaal is en lanceert enkele pistes voor een degelijke hervorming van ons socialezekerheidsmodel. Dit kadert in de VBO-informatieronde ['It's still the economy, stupid'](#), die de economie opnieuw centraal in het debat wil plaatsen.

Het streven naar sociale zekerheid is van alle tijden, maar tijden veranderen. De roots van ons socialezekerheidsstelsel liggen in de naoorlogse periode. De maatschappij en de sociale risico's van toen zijn lang niet meer dezelfde als die van de 21ste eeuw. Nieuwe uitdagingen vragen nieuwe oplossingen. De wereld wordt ook almaar complexer. Ons socialezekerheidsstelsel ook. Toch zijn eenvoud en transparantie erg belangrijk, zodat ieders rechten maar ook plichten duidelijk zijn. Het stelsel moet eenvoudiger. Bovenal moet onze sociale zekerheid duurzaam zijn en daarom performant sporen met de draagkracht van de economie. Onze werkzaamheidsgraad is te laag en onze uitgaven zijn te hoog. Die wetenschap verplicht ons om na te denken over een ander, eigentijds model van onze sociale zekerheid.

II.2.1 Analyse: Modify or Mummify

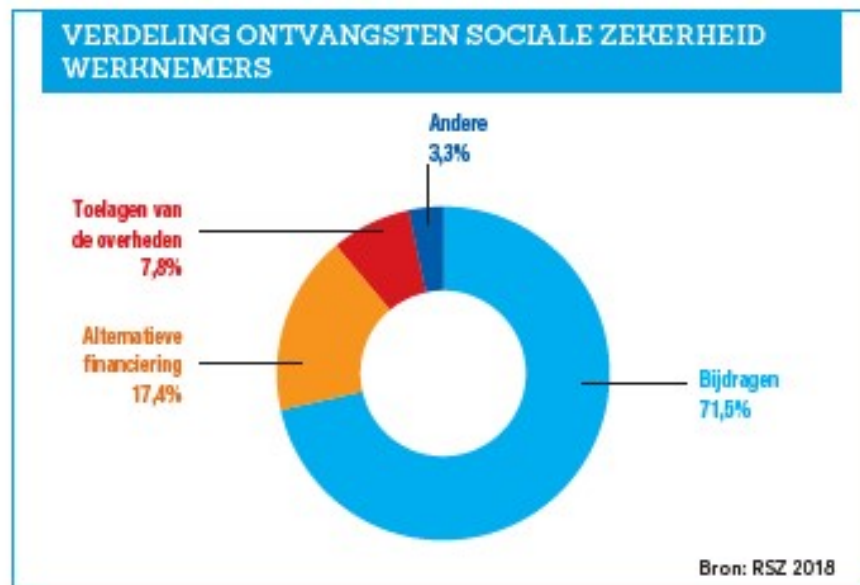
- Duur is niet automatisch performant

Met 28,9% van het bbp dat België investeert in de sociale uitgaven (ruimer begrip van sociale uitgaven in vergelijking met de socialezekerheidsuitgaven die we hieronder bespreken) is ons land na Frankrijk koploper binnen de OESO. We behoren tot de herverdelingskampioenen en scoren ook hoog inzake inkomensgelijkheid.

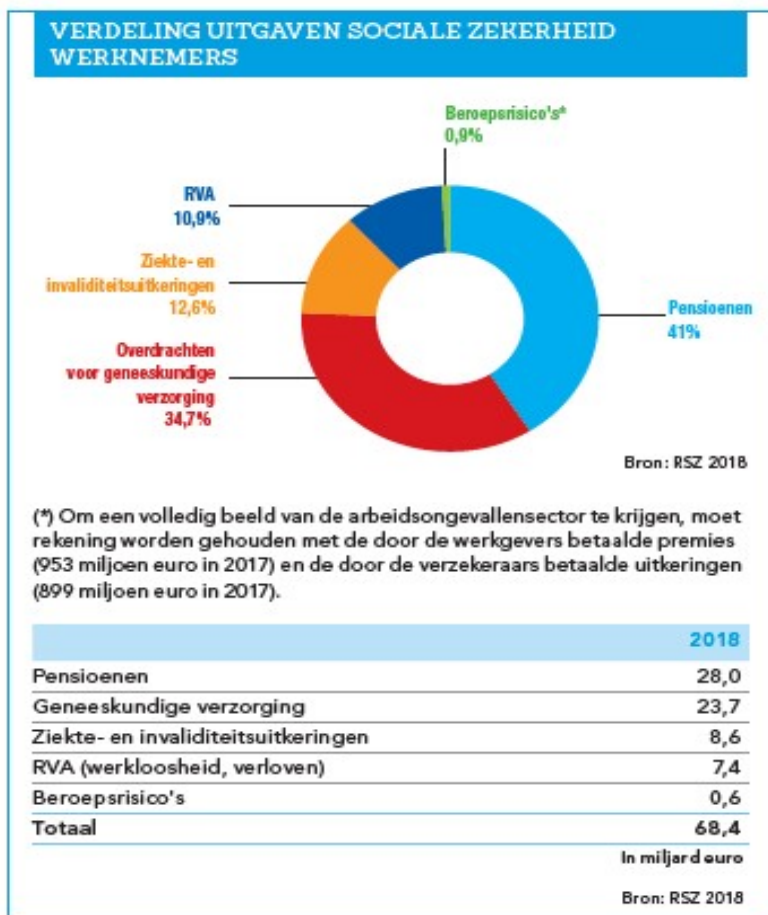

De sociale zekerheid van werknemers kost België jaarlijks 71,8 miljard euro (RSZ Globaal beheer, 2018). Dat is een pak geld. Van oudsher wordt het werknemersstelsel grotendeels gefinancierd via de sociale bijdragen van de bedrijven. Die werkgevers- en werknemersbijdragen bedroegen in 2018 51,3 miljard euro, of 71,5% van de totale ontvangsten van het stelsel.

De sociale bijdragen op zich volstaan niet meer om alle socialezekerheidsuitgaven te dekken. Gaandeweg namen de alternatieve financiering en staatstoelagen een groeiend aandeel voor hun rekening. Daardoor vermindert het relatieve aandeel van de sociale bijdragen. Nochtans is de totale massa aan bijdragen sinds het begin van deze eeuw sterk gestegen, bijna verdubbeld zelfs. **Die stijgende trend kunnen we niet blijven volhouden.**

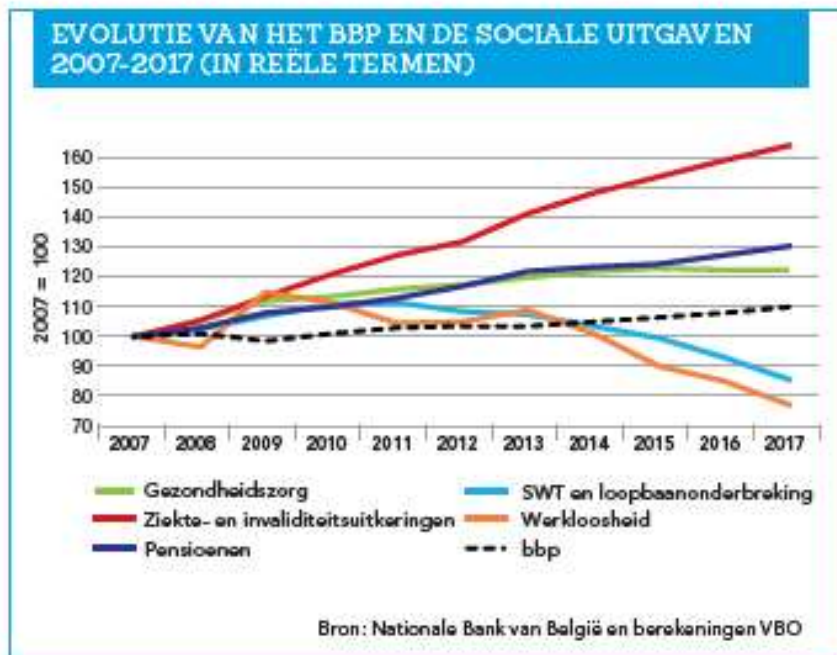

Wat wordt met die middelen gefinancierd? Kijken we naar de verschillende uitgavenposten van het werknemersstelsel, dan zien we dat de wettelijke pensioenen met 41% van de totale uitgaven van de sociale zekerheid de grootste slokop zijn. Al zijn de vervangingsratio's niet altijd royaal. De nettovervangingsratio van ons verplicht werknemerspensioen (dat is de verhouding tussen het nettopensioen van een persoon en het nettoloon dat hij of zij daarvoor met arbeid verdiende) scoort niet bijster goed in vergelijking met andere landen. Voor iemand die anderhalve keer het gemiddeld loon verdient is dit bij ons 50,1%. Duitsland scoort even laag (49,8%), maar Frankrijk (70,3%) doet flink beter en Nederland doet het met 100,2% uitmuntend. Een aanvullende tweede of zelfs derde pijler zal ons helpen om onze levensstandaard na pensionering te behouden.

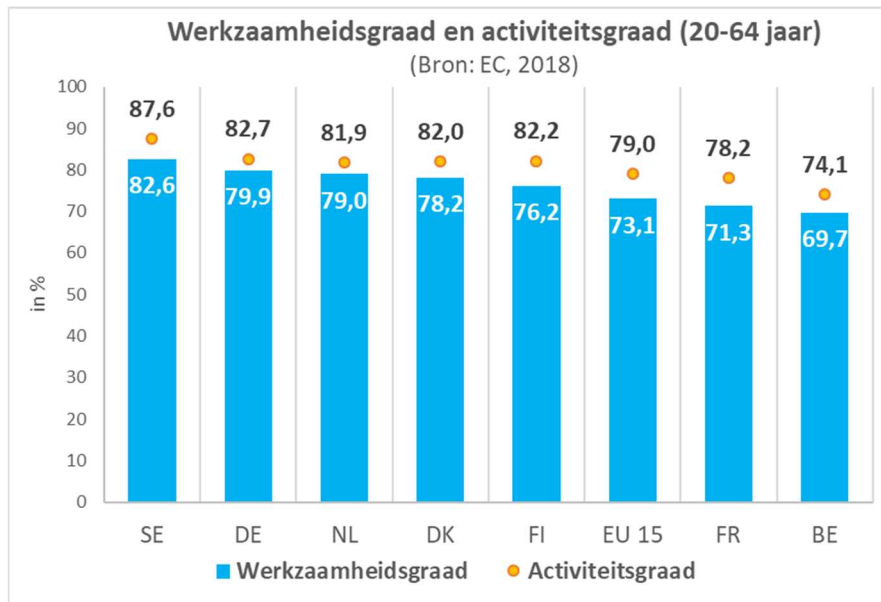
II.2.2 Stilaan onhoudbaar

Hoge uitgaven zijn dus niet per definitie synoniem van hoge performantie. Dat zien we ook in de gezondheidszorg die 34,7% (23,7 miljard euro) voor haar rekening neemt. Ondanks een globale tevredenheid van de gebruikers biedt de zorgverlening nog in onvoldoende mate een antwoord op de medische noden, rekening houdend met het best beschikbare wetenschappelijk bewijs. Denk maar aan het voorschrijven van antibiotica of het gebruik van medische beeldvorming. De uitgaven voor de werkloosheid (inclusief verloven) daalden over de jaren heen met 39,1% (van 12,2 miljard euro in 2013 tot 7,4 miljard euro in 2018). Door het verstrengen van de werkloosheidsverzekering namen de uitgaven in de ziekteverzekering de afgelopen jaren met 32,7% toe (van 6,5 miljard euro in 2013 tot 8,6 miljard euro in 2018). Het is dan ook noodzakelijk dat onze sociale zekerheid coherent over alle takken heen activeert. De vergrijzing jaagt de uitgaven voor pensioen en gezondheidszorg straks nog verder de hoogte in. **De sociale zekerheid zoals ze vandaag wordt georganiseerd, dreigt onbetaalbaar te worden.**

Stijgende uitgaven in de pensioenen, gezondheidszorg en invaliditeitsuitkeringen. Geplafonneerde prestaties terwijl de bijdragen op niet-geplafonneerde lonen worden betaald. Jarenlang bij de koplopers met zware sociale lasten op arbeid die ook vandaag nog torenhoog zijn – al zet de taxshift stappen in de goede richting. Werkloosheidsuitkeringen die onbeperkt zijn in de tijd. Socialezekerheidsuitkeringen op basis van gedane studies in plaats van op basis van gepresteerde arbeid. Als het gaat over sociale uitgaven hoort België, met maar liefst 28,9% van ons bbp, bij de koplopers binnen de EU. In 1960 was dat amper 11,4%. **Zo verderdoen, is geen optie.**

Veel sense of urgency brengen de vergrijzing en de te verwachten uitgaventsunami blijkbaar niet teweeg. In ons land stijgt de wettelijke pensioenleeftijd dan wel langzaam tot 67 jaar in 2030, in Nederland koppelt men al vanaf 2022 de pensioenleeftijd op een intelligente manier aan de stijgende levensverwachting. Trouwens, de wettelijke pensioenleeftijd is één zaak, de duur van de loopbanen en de effectieve uittredeleeftijd zijn andere koek. Met respectievelijk 32,9 jaar (35,9 jaar voor de EU-28) en 60,5 jaar (64,3 jaar in de OESO) horen we bij de slechtere leerlingen op Europees en internationaal niveau. *It's the labour market, stupid.* Het beleid in België is veel te passief. Dat weerspiegelt zich in onze ondermaatse werkzaamheidsgraad en activiteitsgraad. Wanneer we ons land vergelijken met de buurlanden en de Scandinavische landen stellen we vast dat onze arbeidsmarkt pover presteert en zelfs onder het EU-15-gemiddelde blijft. We laten veel potentieel talent onbenut, en dat is funest. Zowel voor onze ondernemingen die moeilijk de juiste mensen vinden, als voor **de sociale zekerheid die inkomsten misloopt en tegelijk meer moet uitgeven.**

HET VBO STELT VAST DAT

- de massa sociale lasten sinds begin deze eeuw quasi is verdubbeld
- de uitgaven met de vergrijzing nog gaan stijgen
- hoge uitgaven geen synoniem zijn van hoge performantie

II.2.3 Naar een duurzame, performante, eigentijdse en eenvoudige sociale zekerheid

Een duurzame sociale zekerheid moet sporen met de draagkracht van de economie. Zo verzekeren we tegelijk de welvaart van de mensen en zadelen we de komende generaties niet op met een onredelijk prijskaartje.

Onder invloed van onder meer de vergrijzing stijgen de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg de komende jaren flink. De Studiecommissie voor de Vergrijzing raamt dat bij ongewijzigd beleid de sociale uitgaven tussen 2017 en 2040 zullen toenemen van 25,1% van het bbp tot 28,7%. Onze sociale zekerheid wordt grotendeels gefinancierd door de sociale bijdragen die de ondernemingen betalen. Die bijdragen – de zgn. sociale lasten op arbeid – wegen op de concurrentiepositie van onze bedrijven. Ze mogen geenszins ons economisch weefsel nog verder ondermijnen. De financiering blind en onvoorwaardelijk de uitgaven laten volgen is geen optie. Een sociaal paradijs kan niet op een economisch kerkhof worden gebouwd.

- It's the labour market, stupid.

De arbeidsmarkt is cruciaal voor onze sociale zekerheid. Maar omgekeerd geldt: onze sociale zekerheid zal activerend zijn of niet zijn. Een performante sociale zekerheid moet aanzetten tot werken, ze moet met andere woorden 'arbeidsgericht' zijn. De arbeidsmarkt draagt bij tot de duurzaamheid van onze sociale bescherming. Omgekeerd moet de sociale zekerheid de werkzaamheid op onze arbeidsmarkt stimuleren en verbeteren.

Meer mensen aan het werk betekent minder uitkeringen en uitgaven en meer inkomsten. Door het evenwicht tussen actieven (werkenden) en inactieven (gepensioneerden) te herstellen, kan de arbeidsmarkt dus zelf de oplossing bieden. Die verhouding is sinds de jaren 50 helemaal uit balans. We starten vandaag later met werken, hebben een kortere loopbaan, stoppen vroeger, maar leven langer en genieten dus vele jaren meer van een pensioen. Verbaast het dan dat de financiering van de sociale zekerheid bij een ongewijzigde structuur onvermijdelijk in moeilijkheden komt? De huidige verhouding tussen de actieven/werkenden (inkomsten) en de inactieven/gepensioneerden (uitgaven)

wordt onhoudbaar en onbetaalbaar. De scheefgetrokken verhouding kan worden hersteld door met meer mensen langer te werken. Met een werkzaamheidsgraad (de mate waarin mensen tussen 20 en 64 aan het werk zijn) van slechts 69,7% bengelt België achterin het Europees peloton (gemiddeld 73,1% in de EU-15) en is het nog een heel eind verwijderd van zijn doelstelling van 73,2% tegen 2020. Onze werkzaamheidsgraad moet worden opgekrikt. Alleen zo kunnen we ons socialezekerheidsstelsel 'future proof' maken.

- **Zonder groei geen sociale zekerheid**

Een gunstig ondernemingsklimaat en het verder versterken van de concurrentiekracht van de ondernemingen moet centraal staan. De resterende loonkostenhandicap – nog altijd meer dan 10% – weegt nog elke dag op het exportpotentieel van België en zijn aantrekkelijkheid voor investeringen. Om onze absolute loonkostenhandicap verder te doen dalen, moeten de patronale sociale bijdragen verder omlaag tot maximaal 20% – vandaag is dat nog 25%. Op die manier stimuleren we de vraag naar arbeid en kunnen de ondernemingen jobs creëren. Het arbeidsaanbod moet dan wel volgen om de openstaande vacatures in te vullen. We mogen niet toelaten dat een knelpunten economie onze groei fruikt. Activering is 'key'. Een performante sociale zekerheid probeert het risico te voorkomen of werkt het weg. In het geval van werkloosheid is dit 'het niet hebben van een job' van zij die kunnen werken. De term 'werkverzekering' geeft beter dan 'werkloosheidsverzekering' weer waar het echt om gaat. Dat vereist een beleid dat economische groei aanzwengelt, de vraag naar arbeid stimuleert en mikt op jobcreatie

- **Onze sociale zekerheid zal activerend zijn of niet zijn**

De focus van de sociale zekerheid op activering houdt ook in dat de uitkeringstrekkers zo vlug mogelijk terug aan de slag gaan. Herinschakeling is een sleutelement. Dat kan bijvoorbeeld door de mensen te heroriënteren in functie van de beschikbare jobs op basis van de competenties, de ervaring, het potentieel en het haalbare arbeids- en leervermogen.

Zeker voor ons land, dat als enige een werkloosheidsverzekering met in de tijd onbepaalde uitkeringen kent, zijn twee elementen essentieel: vooreerst de effectieve begeleiding, en eveneens de controle op het zoekgedrag en de arbeidsbereidheid van de werklozen. Uit het recente RVA-jaarverslag van 2018 blijkt echter dat het activeringsbeleid hapert: het aantal sancties voor ondermaats zoekgedrag daalde spectaculair. En dat in tijden waar er bijna 145.000 vacatures niet ingevuld raken. Die evolutie doet vragen rijzen bij de onbepaalde duur van de Belgische werkloosheidsuitkeringen. Dat kan anders. Een mogelijk voorstel bestaat erin dat de federale sociale zekerheid de uitkeringen nog voor twee jaar ten laste neemt. Daarna is het aan de gewesten om voor de langdurig werkzoekenden een eigen opvolgings- en begeleidingsbeleid te voeren.

De verschillende takken van de sociale bescherming zijn communicerende vaten waar de wet van de minste weerstand speelt. Door de strengere regels in de werkloosheid en het 'brugpensioen' (SWT) stijgt het aantal uitkeringsgerechtigden in de ziekteverzekering. Met andere woorden: er gebeurt een verschuiving van werkloosheid naar arbeidsongeschiktheid. Kortom, het is belangrijk om over de verschillende takken van de sociale zekerheid heen te activeren.

- **Voorkomen is beter dan genezen**

Doel moet zijn om de uitgaven in toom te houden. Preventie is een belangrijke bouwsteen voor een performante sociale zekerheid. Gezond leven moet voorkomen dat we ziek worden. Een goede studiekeuze is belangrijk met het oog op later werk. Slim levenslang leren houdt de inzetbaarheid op peil, zorgt voor werkzekerheid, vermijdt langdurige werkloosheid en helpt openstaande vacatures in te vullen. Een 'triple win' voor de mensen, de overheid én de ondernemingen. En toch wordt er weinig in preventie geïnvesteerd. Onze gezondheidszorg bijvoorbeeld werkt vooral op de behandeling. De KPI's van onze preventieve zorg halen zelfs niet altijd de internationale doelstellingen. Volgens de meest recente beschikbare cijfers bedroegen de uitgaven voor volksgezondheid en ziektepreventie in België slechts 2,1% van de totale gezondheidsuitgaven, lager dan het EU-gemiddelde van 3 %.

- **Evenwicht tussen solidariteit en eigen verantwoordelijkheid**

We kunnen de uitgaven van het wettelijk systeem ook ontlasten door in te zetten op meerdere pijlers. Met repartitie en kapitalisatie combineren we in de pensioenvorming collectieve solidariteit en individuele verantwoordelijkheid. Die combinatie maakt ons socialezekerheidsstelsel beter bestand tegen economische en sociale schokken en verzekert bovendien een beter behoud van de levensstandaard. Dat wordt nog versterkt door de zgn. derde pijler, het privaat pensioenstelsel, waarbij het individu zelf verantwoordelijkheid neemt. Deze drie pijlers samen integreren solidariteit en eigen verantwoordelijkheid en verdelen de financiële lasten dankzij de mix van de herverdelings- en de kapitalisatietechniek, over verschillende generaties.

- **Naar een echte leercultuur**

Een nieuw sociaal risico betreft de verworven kennis die steeds sneller verouderd. De levensduur van diploma's en kennis wordt almaar korter. Ook een job voor het leven is niet langer vanzelfsprekend. Weg van de schoolbanken betekent niet het einde van het leerproces. Loopbaanlang leren is vandaag de norm, we moeten ons voortdurend bijscholen. Zonder formeel tot de sociale zekerheid te behoren, zorgen vorming en levenslang leren voor werkzekerheid. En werken is de beste sociale zekerheid. Vorming maakt het werk bovendien werkbaarder en faciliteert langer werken. Veel voordelen dus.

Nieuwe risico's vragen nieuwe oplossingen. De leerrekening kan een hefboom vormen. Er zijn twee versies mogelijk. De eerste: een light versie in de vorm van een tool die informeert en sensibiliseert. Denk aan een app die op maat van het individu de bestaande incentives verkent. De tweede, meer fundamentele versie, is een heus rugzakje. Noem het een rekening waarop doorheen de loopbaan wordt gespaard voor vorming. De rugzak is een zaak tussen burger en overheid en bevindt zich dus principieel buiten de arbeidsrelatie al kunnen de vruchten van de arbeid (een deel van een bonus bijvoorbeeld) er fiscaal voordelig worden ingestoken als eigen bijdrage. Het vullen van de rugzak gebeurt in een uitgekiend evenwicht van solidariteit en eigen verantwoordelijkheid. De verschillende bestaande instrumenten (vormingscheque, aanmoedigingspremie, tijdskrediet voor vorming ...) moeten vooraf worden gerationaliseerd. Daarnaast is het belangrijk dat het aanbod de vraag naar loopbaanlang leren volgt. En dat er bijvoorbeeld ook een leeraanbod buiten de werkuren komt.

- **Eenvoud loont**

Complexiteit heeft haar kost, voor de overheid én voor de ondernemingen. Naast de kost in financiële termen speelt het gebrek aan transparantie ook de burger parten, zowel naar rechten als naar plichten. Bovendien lijdt het stelsel er ook zelf onder, omdat het wordt gepercipieerd als een bureaucratische herverdelingsmachine. Mensen voelen er zich niet langer mee verbonden, ze voelen zich ook niet mee verantwoordelijk. Dat ondermijnt het draagvlak, leidt tot berekenend gedrag en werkt oneigenlijk gebruik en zelfs misbruik in de hand. Vereenvoudiging moet dus een permanent aandachtspunt blijven, met grote en kleine werven: nadenken over een gemeenschappelijke sokkel voor de verschillende statuten, wieden in de uitzonderingen, en verder inzetten op digitalisering, om er enkele te noemen. Het is aan de sociale partners die paritair de sociale zekerheid beheren om ook deze handschoen op te nemen.

II.2.4 Conclusie

Onze werkzaamheidsgraad is te laag en onze uitgaven zijn te hoog. Die wetenschap verplicht ons om na te denken over een ander model voor onze sociale zekerheid.

Onze sociale zekerheid zorgt voor maatschappelijke cohesie, sociale rust en draagt bij tot een omgeving waar ondernemingen kunnen gedijen. Ze ondersteunt de koopkracht van mensen die getroffen worden door een sociaal risico en werkt stabiliserend in tijden van crisis. Als we willen dat onze sociale zekerheid die doelstellingen blijft waarmaken, moeten we haar fundamenteel hertekenen. Een flexibele arbeidsmarkt, met respect voor de sociale rechten, is daartoe de sleutel. Iedereen heeft hier belang bij. Laat onze voorstellen een aanzet zijn tot het debat.

III. Derde luik: verbeterde competitiviteit geeft export Belgische bedrijven stevige duw in de rug

III.1 Persbericht

De voorbije maanden haalden verschillende onderwerpen de politieke agenda, zoals migratie, klimaat en koopkracht. Over de economie en de arbeidsmarkt werd er weinig gedebatteerd. Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) wil via een informatieronde die 'It's still the economy, stupid' werd gedoopt, ook het belang van de economie en de arbeidsmarkt in de kijker plaatsen. Deze nota betreft deel III van de informatieronde. Hierna zullen nog twee delen volgen.

In deze nota wordt een specifieke klemtoon gelegd op competitiviteit, marktaandeelen, directe buitenlandse investeringen (DBI) en economische groei. De conclusie van deze nota is glashelder. *'Er zijn belangrijke stappen vooruit gezet inzake competitiviteit, exportmarktaandeelen en het aantrekken van DBI, maar er blijven ook nog pijnpunten zoals de zwakke ontwikkeling van de e-commerce in ons land. Het glas is dus halfvol en het goede werk van de voorbije jaren moet in dezelfde richting worden voortgezet,'* aldus Edward Roosens, hoofdeconoom van het VBO.

Het VBO heeft onderzocht in welke mate de verbetering van het concurrentievermogen (via de indexsprong, de taxshift, de nieuwe loonnormwet en de gematigde loonakkoorden) de Belgische bedrijven de mogelijkheid heeft geboden om hun kwalitatief hoogstaande en innovatieve producten aan een wat scherpere prijs op de binnen- en buitenlandse markt aan te bieden en zo marktaandeelen te winnen in het buitenland. Het VBO is ook nagegaan in welke mate deze maatregelen de aantrekkingskracht van België voor directe buitenlandse investeringen hebben opgekrikt.

Daarbij komen we tot volgende vaststellingen:

1. Tussen 2013 en 2018 is de loonkostenhandicap van Belgische bedrijven ten opzichte van hun concurrenten in Duitsland, Frankrijk en Nederland verminderd van 16,9% tot nog 11,7%, een verbetering met 5,2 procentpunten.
2. Die relatieve verbetering van hun competitiviteit hebben Belgische bedrijven in de voorbije vier jaar aangewend om hun producten 3 à 5 procent scherpere te prijzen dan hun concurrenten in Europa of de rest van de wereld. En dit heeft geloond. Nadat ons wereldwijd exportmarktaandeel (in volume) tussen 2008 en 2013 met bijna 7% was gezakt tegen een achtergrond van ontsprende loonkosten, nam het tussen 2014 en 2018 met bijna 6% toe dankzij de verbeterde competitiviteit van de bedrijven. Met deze relatieve evolutie van onze exportmarktaandeelen sinds 2008 laten we Frankrijk ver achter ons, zijn we Duitsland voorbijgegaan en doen we het bijna even goed als Nederland.
3. Daarnaast is ons land door de verbeterde competitiviteitspositie ook weer wat aantrekkelijker geworden voor Directe Buitenlandse Investerings (DBI). Het aantal DBI-projecten nam toe van amper 170 per jaar in 2008-2013 tot ongeveer 220 in 2014-2018, opnieuw op het peil van 2004-2007. Het aantal jobs dat de DBI-projecten rechtstreeks creëren lag tussen 2014 en 2017 met iets meer dan 6.000 eenheden ook al beduidend hoger dan de gemiddeld 4.000 à 5.000 eenheden in de periode 2008-2013. We zijn wel nog even verwijderd van de jobcreatiëniveaus (8.000 à 10.000 eenheden) van 2003-2008.
4. Wanneer we kijken naar de gecumuleerde economische groei sinds 2008, doet België het verre van slecht (10,5%). Enkel Duitsland doet beter (12,6%). Frankrijk en Nederland lopen iets achter (+10 en +9%). In de voorbije 4 jaar zijn Duitsland en Nederland echter wel sterker gegroeid dan België. Hiervoor is één belangrijke verklaring: de ondermaatse groei van de economische activiteit in België in de omvangrijke sector van de handel, de transport en de

horeca (18,5% van het bbp). Daarbij speelt enerzijds de impact van de aanslagen in november 2015 (Parijs met linken naar Brussel) en maart 2016 (Zaventem en Maalbeek) een rol. Anderzijds hebben we in de handel door een te rigide arbeidstijdenwetgeving en een toenemende fileproblematiek de boot van de e-commerce gemist ten voordele van Nederlandse, Duitse en Franse bedrijven net over de grens. De tragere groei van handel, horeca en transport is op zich meer dan verantwoordelijk voor de groeiachterstand van België ten opzichte van die drie buurlanden in 2014-2018.

'De maatregelen die bijgedragen hebben tot de versterking van de Belgische competitiviteit zijn door onze bedrijven gebruikt om de exportprijzen te verlagen om zo extra marktaandeel te veroveren op buitenlandse markten, meer mensen aan te werven en meer te investeren,' legt Roosens uit. Toch zijn er nog heel wat werkpunten. Zo blijft de absolute loonkostenhandicap met 11,7% hoog, is onze arbeidsmarkt te weinig flexibel en wegen de files en de onzekerheid over de energietransitie op onze aantrekkelijkheid als investeringsland. *'Het glas is met andere woorden halfvol, maar een beleid dat blijft inzetten op de versterking van ons concurrentievermogen blijft noodzakelijk,'* besluit hij.

III.2 Paper: groei, competitiviteit, marktaandeel en DBI

III.2.1 Inleiding

De voorbije maanden haalden verschillende onderwerpen de politieke agenda, zoals migratie, energie en klimaat en koopkracht. Over de economie en de arbeidsmarkt werd er weinig gedebatteerd. Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) wil via een informatieronde die *'It's still the economy, stupid'* gedoopt werd het belang van de economie en de arbeidsmarkt opnieuw voorop plaatsen. In deze nota wordt dan ook een specifieke klemtoon gelegd op groei, competitiviteit, marktaandeel en directe buitenlandse investeringen (DBI).

In de voorbije legislatuur werden een aantal maatregelen genomen die tot doel hadden het Belgische economische weefsel te versterken. Een belangrijk deel van die maatregelen had betrekking op het herstel van de competitiviteit van de Belgische bedrijven. Daartoe werd:

- Tussen april 2015 en april 2016 een loonindexering ten belope van 2% overgeslagen.
- Een taxshift doorgevoerd die de werkgeversbijdragen in de sociale zekerheid met ongeveer 3,5 miljard euro (iets meer dan 2% van de loonkost) heeft verlaagd en de personenbelasting met ongeveer 4,5 miljard euro.
- De loonnormwet aangepast om ontsparingen van de reële brutoloonstijgingen in de toekomst te voorkomen (onder andere door het voorzien van een veiligheidsmarge, een striktere correctie voor overschrijdingen uit het verleden, en door meer vooruitzichten dan alleen die van de OESO in beschouwing te nemen).

Daarnaast werden ook heel wat maatregelen genomen om startend ondernemerschap te bevorderen, onder andere door:

- Het voorzien van een fiscale aftrekbaarheid voor investeringen van particulieren in start-ups.
- Het terugbrengen van de werkgeversbijdragen voor de eerste werknemer tot 0% en het verlagen van de werkgeversbijdragen voor de 2e tot 6e werknemer.
- De oprichting van het "Belgian Growth Fund", een 'fund of funds' om de beschikbaarheid van groeifinanciering voor scale-ups te verbeteren.

In het tweede deel van de legislatuur werd ook beslist tot een verlaging van het tarief in de vennootschapsbelasting (van 33,99% tot 29,58% in 2018 en tot 25% in 2020 en voor kmo's al tot 20% vanaf 2018), zodat ons land ook weer wat aantrekkelijker is geworden voor buitenlandse investeerders.

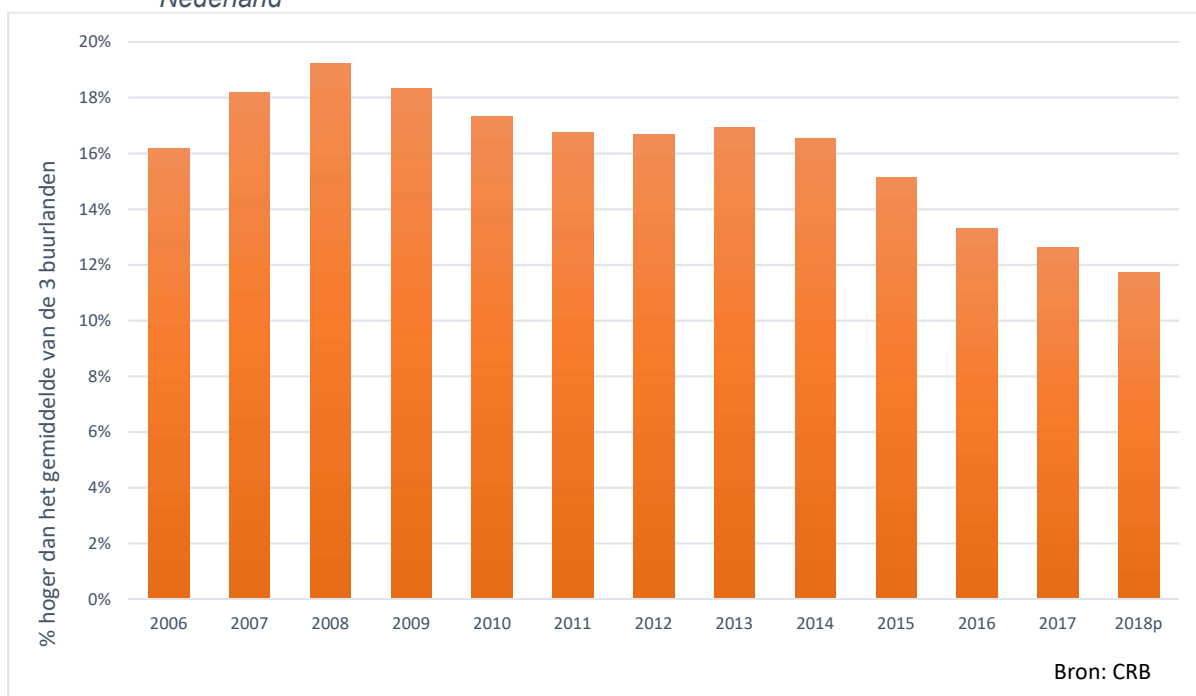
Daarnaast werden ook een aantal maatregelen genomen om de arbeidsmarktorganisatie flexibeler te maken (bv. een hoger quotum aan vrijwillige overuren). Grote omwentelingen inzake arbeidstijdenwetgeving (bv. inzake avond- en nachtwerk) bleven echter uit. De WWW-wet (werkbaar en wendbaar werk) zette weliswaar eerste stappen, maar om de mismatch op de arbeidsmarkt aan te pakken, zijn verdere hervormingen nodig.

III.2.2 Evaluatie economische prestaties

- **Competitiviteit**

In de jaren voor de wereldwijde financiële crisis van 2008 was de loonkostenhandicap van de Belgische bedrijven ten opzichte van de drie buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland, o.a. door een aantal snel op elkaar volgende automatische loonindexeringen, opgelopen richting 20% en dat rekening houdend met alle loonkostenverlagende maatregelen langs parafiscale en fiscale kant, zowel in België als in de drie buurlanden (zie grafiek 1 hieronder).

Grafiek 1: Ontwikkeling loonkostenhandicap België t.o.v. drie buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland

Eind 2008 werd in volle financiële crisis een gematigd IPA voor 2009-2010 afgesloten (+250 euro per werknemer per jaar bovenop de index), dat ook een nieuwe lastenverlaging voorzag (1% IPA-korting op de bedrijfsvoorheffing). De diepe internationale recessie zorgde er bovendien voor dat de inflatie, die in de zomer van 2008 nog meer dan 5% beliep, omsloeg in een licht negatief prijsverloop in de tweede helft van 2009, wat de automatische loonindexering fors afremde. Daardoor nam de Belgische absolute loonkostenhandicap ten opzichte van de 3 buurlanden al enigszins af tot iets meer dan 17% in 2010.

Eind 2010 kon, te midden van de langste politieke crisis uit de Belgische geschiedenis (regeringsvorming duurde van 13 juni 2010 tot 6 december 2011), geen IPA voor de periode 2011-2012 worden afgesloten. De inflatie trok echter opnieuw aan tot meer dan 3% eind 2011 wat de automatische loonindexeringen opnieuw aanvuurde. Begin 2013 werd dan ook duidelijk dat het competitiviteitsprobleem allesbehalve van de baan was, met een absolute loonkostenhandicap die ten opzichte van de 3 buurlanden nog altijd rond 17% schommelde.

Voor de periode 2013-2014 legde de toenmalige regering onder leiding van Elio Di Rupo dan ook een reële loonblokkering op en eind 2013 werd een 'competitiviteitspact' in de steigers gezet waarbij werd voorzien om de sociale lasten met 1,3 miljard euro te verlagen (858 miljoen euro lineair en de rest via doelgroepenbeleid).

De Zweedse coalitie heeft dat beleid tot herstel van de competitiviteit vanaf eind 2014 fors versterkt via de in punt 1 vermelde maatregelen. De 1% IPA-korting via de bedrijfsvoorheffing uit 2010 en het competitiviteitspact van Elio Di Rupo uit 2014 werden daarbij gerecycleerd in een ruimere "taxshift"-operatie die de patronale bijdragevoet heeft verlaagd van meer dan 32% in 2014 tot nog 25% van het brutoloon in 2018. Samen met de indexsprong van 2% (april 2015-april 2016) en de impact van de nieuwe wet op het concurrentievermogen, heeft dat ervoor gezorgd dat de absolute loonkostenhandicap van de Belgische bedrijven tegenover de drie buurlanden is afgenomen van 16,9% in 2013 tot 11,7% in 2018. Daarmee is bijna een derde van die absolute loonkostenhandicap ten opzichte van de drie buurlanden weggewerkt. Er is dus mooi werk geleverd, maar het einddoel (geen handicap meer) is zeker nog niet bereikt.

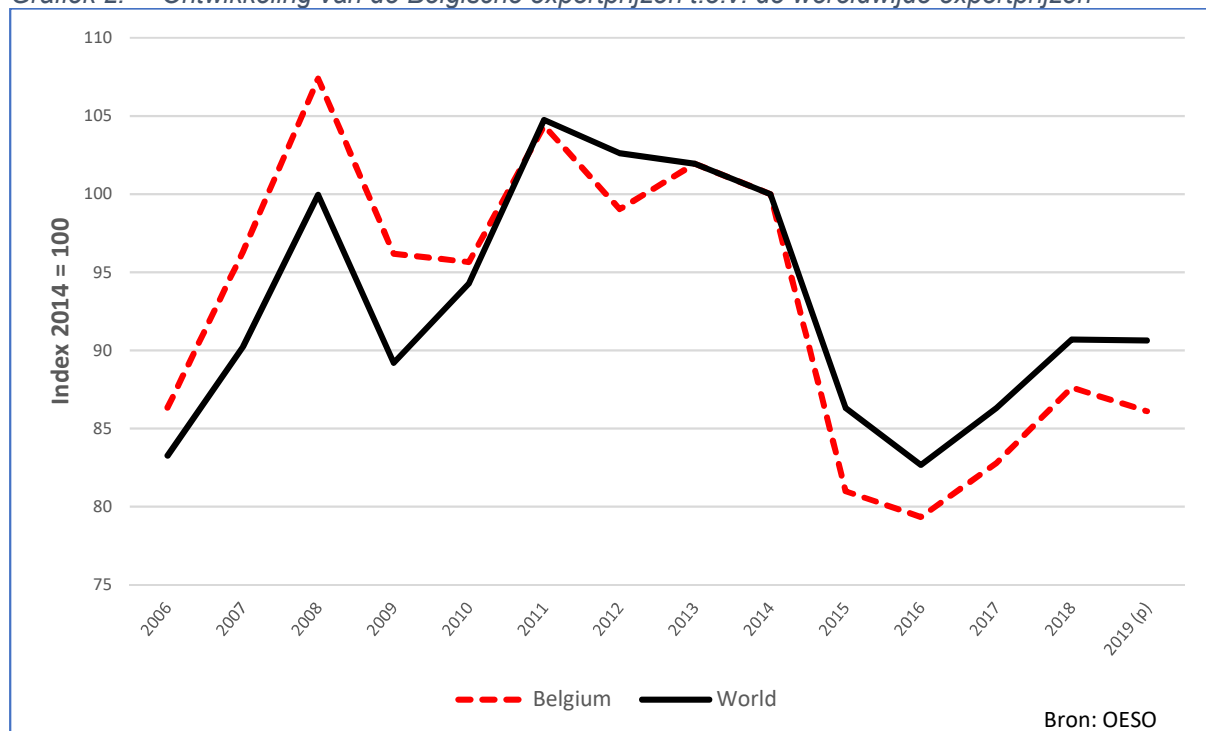
Normalerwijze zou zo'n verbetering van het concurrentievermogen de Belgische bedrijven de mogelijkheid moeten bieden om hun reeds zeer hoogwaardige en innovatieve producten aan een wat scherpere prijs op binnen- en buitenlandse markten aan te bieden en zo na enkele maanden of jaren (afhankelijk van de gebruikelijke duur van leveringscontracten in de verschillende sectoren) aan exportmarktaandeelen te winnen.

De verminderde loonkostenhandicap zou ook de aantrekkingskracht van België voor directe buitenlandse investeringen wat kunnen hebben opgekrift, al blijven de absolute loonkostenhandicap en andere complicerende factoren (zoals de verkeerscongestie en de onzekerheid in verband met de klimaat- en energietransitie) daar natuurlijk wel spelen. Hieronder gaan we na wat er zich precies heeft afgespeeld in die domeinen.

- **Exportprijzen**

In grafiek 2 hieronder met betrekking tot de exportprijzen kan worden vastgesteld dat er voor het Belgische bedrijfsleven een sterke correlatie bestaat tussen de kostencompetitiviteit en de relatieve evolutie van hun exportprijzen. In de periode 2006-2008 zorgde de loonkostenontsporing ervoor dat onze exportprijzen sterker stegen dan het mondiale gemiddelde (beide uitgedrukt in USD).

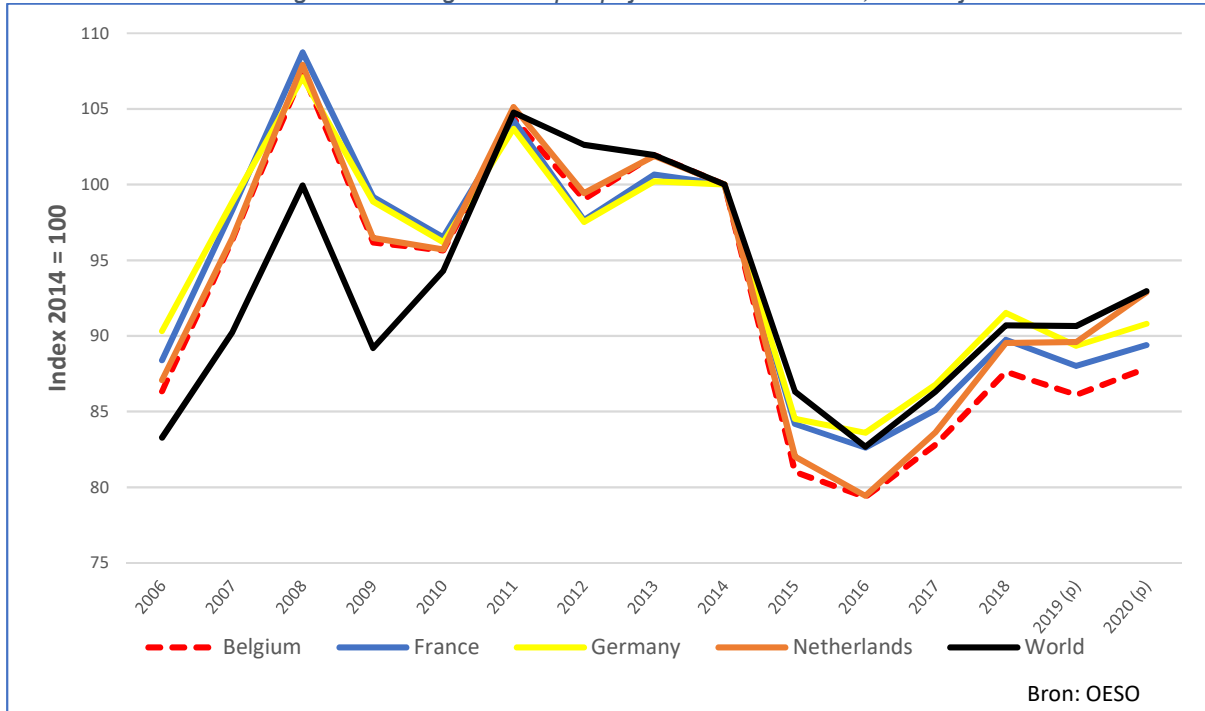
Grafiek 2: *Ontwikkeling van de Belgische exportprijzen t.o.v. de wereldwijde exportprijzen*

In 2015-2018 gebeurde net het omgekeerde. De verbetering van de kostencompetitiviteit werd door de Belgische exportbedrijven aangewend om hun producten 4 à 5% scherper te prijzen dan de concurrentie op de internationale markten en zo marktaandeelen te veroveren¹.

¹ In 2015 konden de uitvoerprijzen in USD wereldwijd vrij fors dalen omwille van de forse appreciatie van de USD (van 1,4 naar 1,1 USD per euro) in de 2e helft van 2014. Europese exporteurs konden met aanzienlijk lagere USD-prijzen immers toch nog eenzelfde of hogere exportopbrengst in euro genereren.

Grafiek 3: Ontwikkeling van de Belgische exportprijzen t.o.v. Duitsland, Frankrijk en Nederland

Die ontwikkeling is ook duidelijk wanneer we vergelijken met onze drie buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland (zie grafiek 3). In 2015-2016 gingen de Nederlandse exportprijzen ongeveer even snel naar beneden, maar vandaag de dag zou onze export ongeveer 3% aantrekkelijker geprijsd zijn dan het gemiddelde van onze drie buurlanden.

Het is dus duidelijk dat de Belgische exporteurs het loonkostenmatigende beleid van de Zweedse coalitie hebben ingezet voor een assertieve strategie om marktaandeel te verhogen en bijgevolg productievolumes te vergroten, en niet om de winstmarges op te drijven.

Dat de maatregelen tot versterking van de competitiviteit van de Belgische bedrijven niet zijn aangewend om de dividenden structureel te verhogen werd ook al uitgebreid beschreven in de [VBO-analyse](#) van november 2018 over de verhouding tussen het loonaandeel en de winsten van bedrijven.

- **Exportmarktaandeel**

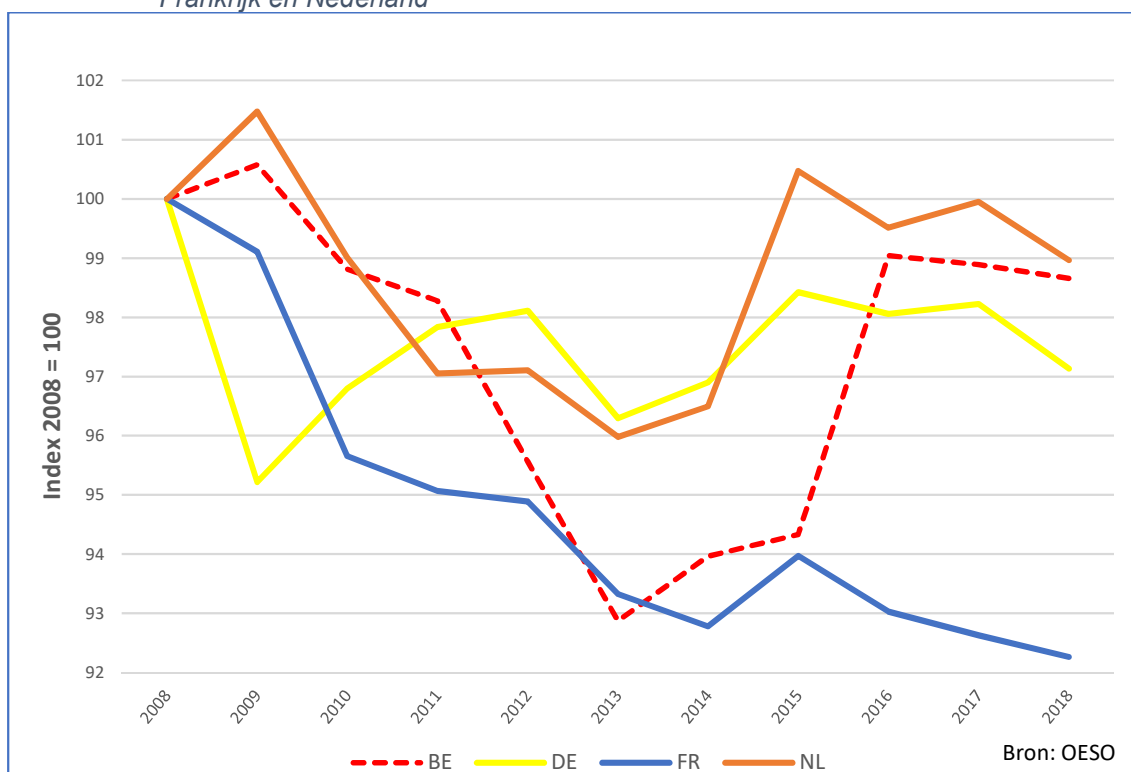
Het resultaat van de strategie tot verlaging van de exportprijzen was alvast opvallend positief en zien we in grafiek 4 hieronder, die de exportmarktaandeel van België in de totale wereldhandel (in volume) sinds 2008 weergeeft.

Bij analyse van deze grafiek moeten we er eerst en vooral op wijzen dat naarmate meer landen en regio's geïntegreerd geraken in de internationale wereldhandel, die nieuwe landen en regio's logischerwijze ook een groter wordend deel van de wereldwijde handel voor hun rekening nemen (denk bijvoorbeeld aan de BRIC-landen: Brazilië, Rusland, India en vooral China). Dat betekent ook dat de natuurlijke tendens op lange termijn voor de Belgische en Europese marktaandeel neerwaarts is.

In grafiek 4 kunnen we inderdaad vaststellen dat de marktaandeel van België en zijn drie buurlanden in de voorbije 10 jaar globaal genomen zijn gedaald. Het Franse marktaandeel ging op 10 jaar tijd het sterkst achteruit (-7,5%), het Nederlandse (-1%) het minste.

In België was de achteruitgang inzake marktaandeel tussen 2008 en 2013 (-7%) nog iets sterker dan in Frankrijk. Het gebrek aan competitiviteit woog toen duidelijk op onze exportcapaciteit.

Grafiek 4: Ontwikkeling Belgisch exportmarktaandeel (in volume) in vergelijking met Duitsland, Frankrijk en Nederland

Het in 2014-2018 gevoerde beleid ter verbetering van het concurrentievermogen van de Belgische bedrijven – dat dus een relatief gematigde ontwikkeling van onze uitvoerprijzen mogelijk maakte – heeft in de voorbije jaren echter een spectaculaire ommekeer teweeggebracht.

Alleen al in 2014-2016 (de jaren van de taxshift en de indexsprong) namen onze internationale marktaandelen met bijna 6% toe (van 1,92% van de totale wereldhandel naar 2,05% van de wereldhandel, de eerste betekenisvolle stijging sinds 2000) en ook in 2017-2018 hielden onze marktaandelen beter stand dan in de drie buurlanden.

Als we de ontwikkeling van de marktaandelen (in volume) over een langere periode bekijken en met name sinds de financiële crisis, lieten we in 2014-2018 Frankrijk dus merklijk achter ons, gingen we Duitsland voorbij en kwamen we opnieuw in de buurt van Nederland. En dat ondanks de relatief zwakke ontwikkeling van de Belgische e-commercesector waardoor nog heel wat kansen inzake dienstenexport werden gemist (zie verder onder 2.5 economische groei).

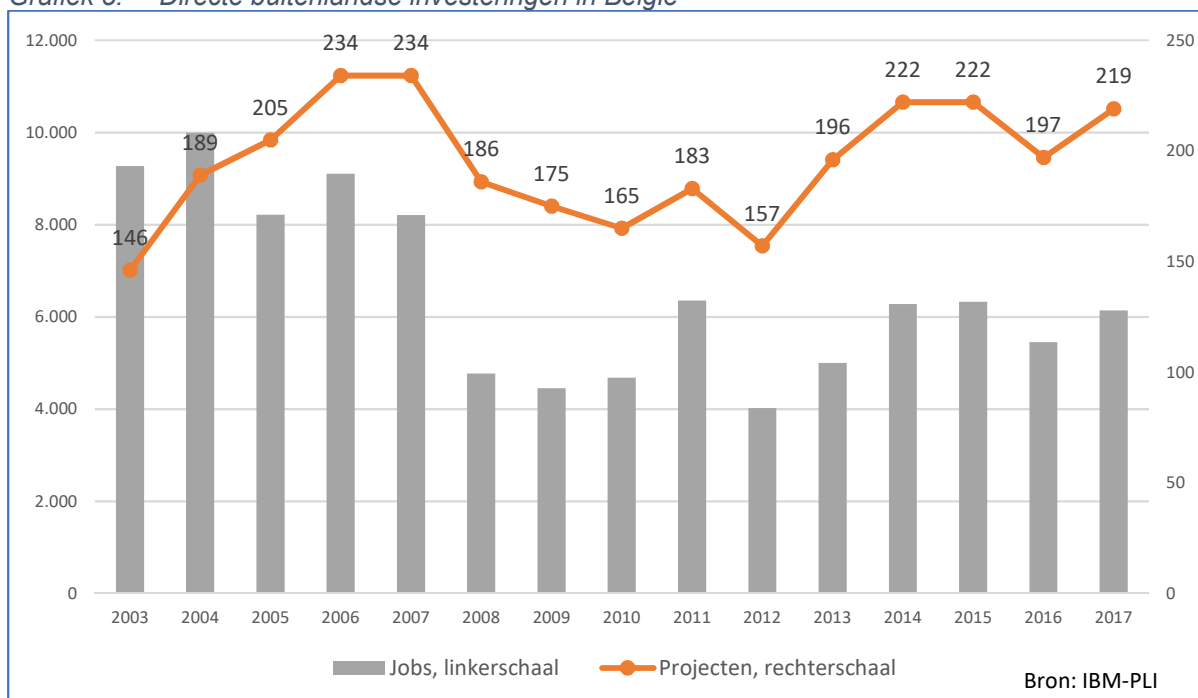
- **Directe buitenlandse investeringen**

De maatregelen tot verbetering van de competitiviteit hebben België ook aantrekkelijker gemaakt voor directe buitenlandse investeringen (DBI), traditioneel een belangrijke katalysator voor de economische groei en de productiviteitsgroei in een land.

Daarnaast dient natuurlijk te worden opgemerkt dat heel wat andere structurele problemen die België minder aantrekkelijk maken voor DBI (toenemende verkeerscongestie, stroeve arbeidsmarkt, dure energie, hoge fiscale druk, administratieve en institutionele complexiteit) nog verre van opgelost zijn.

Uit grafiek 5 blijkt alvast dat het aantal DBI-projecten in België, dat in de periode 2008-2013 tot een dieptepunt was gezakt (gemiddeld 173 projecten per jaar), in 2014, 2015 en 2017 opnieuw is gestegen tot ongeveer 220 projecten per jaar, wat vergelijkbaar is met het gemiddeld aantal projecten in 2004-2007.

Grafiek 5: Directe buitenlandse investeringen in België

Het aantal rechtstreeks gecreëerde jobs dankzij de DBI-projecten lag met iets meer dan 6.000 eenheden al beduidend hoger dan de gemiddeld 4.000 à 5.000 eenheden in de periode 2008-2013, maar de jobcreatie-niveaus van 2003-2008 (8.000 à 10.000 jobs per jaar) zijn nog veraf.

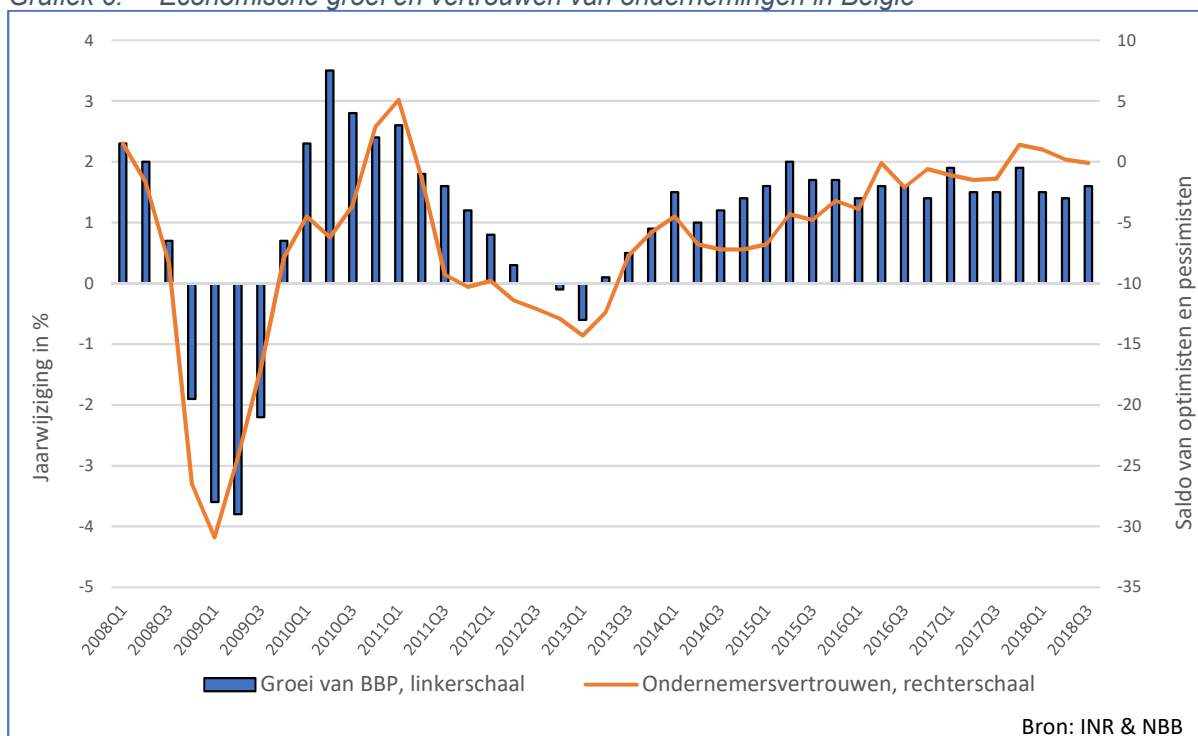
Om opnieuw grote arbeidsintensievere DBI-projecten te kunnen aantrekken (bv. inzake e-commerce of nieuwe industriële activiteiten) zal het beleid inzake arbeidskosten moeten worden voortgezet en zullen ook de bovengenoemde structurele problemen een oplossing moeten krijgen of minstens een (perspectief op) evolutie in de goede richting.

- Economische groei

In het licht van de hierboven beschreven gematigd tot uitgesproken positieve ontwikkelingen inzake competitiviteit, exportmarktaandeel en DBI dankzij het gevoerde beleid, zou ook een relatief gunstige ontwikkeling van het ondernemersvertrouwen en van de economische groei kunnen worden verwacht.

En op zich waren de groei en het vertrouwen van de ondernemers, blijkens grafiek 6 hieronder, ook relatief robuust. De economische groei schommelt al sinds begin 2015 tussen 1,25 en 2% en het ondernemersvertrouwen zat in die periode ononderbroken boven het langetermijngemiddelde, met in de eerste helft van 2018 zelfs iets meer optimisten dan pessimisten, wat niet zo heel vaak voorkomt.

Grafiek 6: Economische groei en vertrouwen van ondernemingen in België

Toch wordt daarbij terecht opgemerkt dat de economische groei in onze 3 meest nabije buurlanden en de eurozone in de voorbije 3 jaren stelselmatig hoger is geweest dan in België (zie Tabel 1 hieronder). Enkel Italië en Griekenland kenden in die periode een tragere groei.

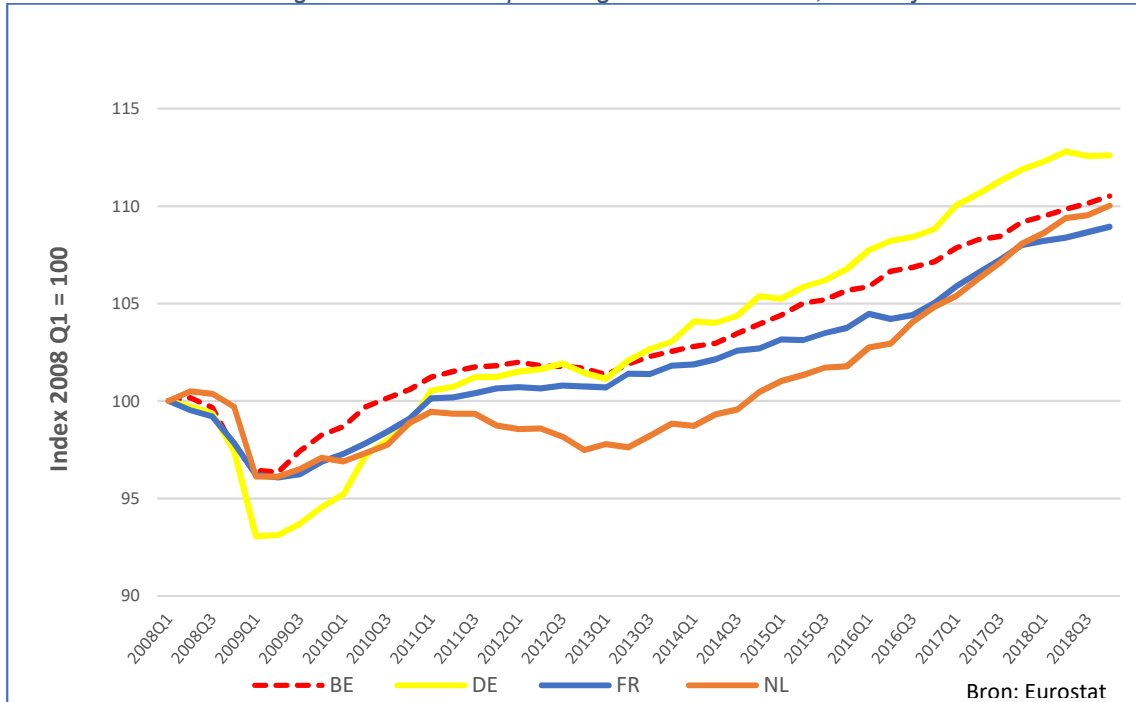
Reële bbp-groei (Bron: NBB)	2016	2017	2018	Gemiddeld in 2016-2018
België	1,5	1,7	1,4	1,53
Duitsland	2,2	2,2	1,5	1,96
Frankrijk	1,2	2,2	1,5	1,63
Nederland	2,2	2,9	2,5	2,53
3 buurlanden	1,8	2,3	1,6	1,89
Italië	1,1	1,6	1,0	1,23
Eurozone	2,0	2,4	1,9	2,10

Hoe valt deze vaststelling nu te rijmen met de meer positieve vaststellingen inzake competitiviteit, exportmarktaandeelen en DBI hierboven?

In eerste instantie is het zo dat een aantal landen die zwakkere groeiprestaties (gekoppeld aan diepe vastgoedcrisis) hebben gekend vlak na de financiële crisis van 2008, nu inderdaad sterkere groeiprestaties kennen als gevolg van een evident inhaaleffect. Het gaat bijvoorbeeld om landen als Ierland, Nederland of Spanje.

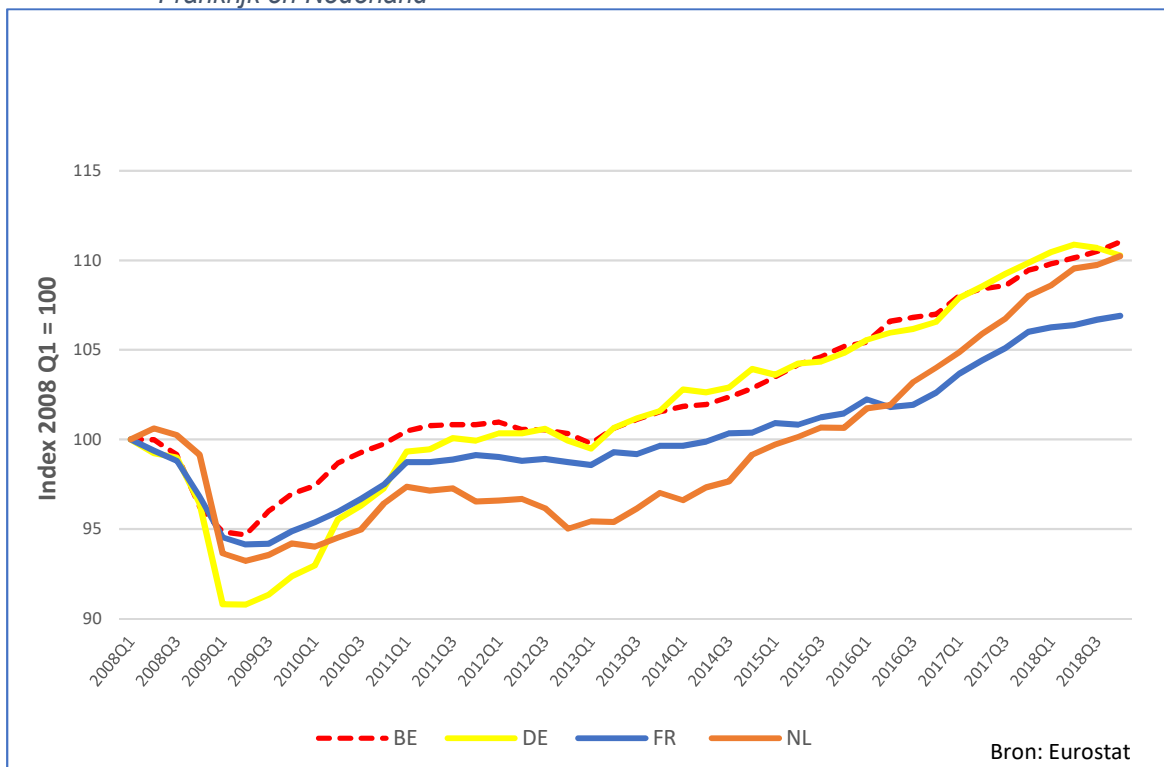
Wanneer we de ontwikkeling op wat langere termijn bekijken (sinds 2008, zie grafiek 7 hieronder), doet België het inderdaad verre van slecht, met een gecumuleerde economische groei van ongeveer 10,5%. Enkel Duitsland doet dan beduidend beter (+12,6%). Nederland zit nog op een iets lager niveau (+10,0%) maar haalt pijlsnel in. En Frankrijk heeft dan nog steeds een kleine achterstand inzake gecumuleerde economische groei (+8,9%).

Grafiek 7: Ontwikkeling van het reële bbp in België t.o.v. Duitsland, Frankrijk en Nederland

Interessante vaststelling daarbij is dat België door de aanhoudende druk op de overheidsfinanciën in het voorbije decennium ook een minder sterke groei van de overheidsconsumptie (lonen + intermediaire aankopen) heeft gekend dan onze 3 buurlanden. Wanneer daarvoor wordt gecorrigeerd, hebben we een ongeveer vergelijkbare groeiprestatie neergezet als Duitsland en Nederland (zie grafiek 8 hieronder).

Grafiek 8: Ontwikkeling van het reële bbp exclusief overheidsconsumptie in België t.o.v. Duitsland, Frankrijk en Nederland

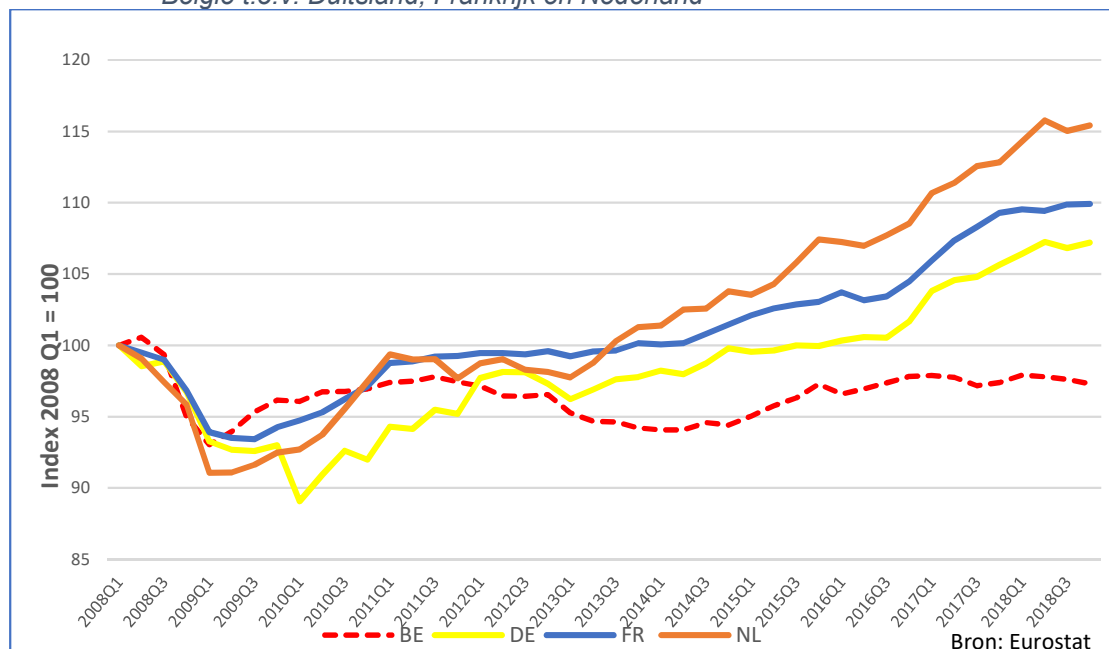
In het licht van de bovenstaande vaststellingen inzake competitiviteit en marktaandelen blijft het niettemin verwonderlijk dat we in de voorbije jaren met betrekking tot de toegevoegde waarde in de privésector enkel gelijke tred hebben kunnen houden met Duitsland en ingehaald zijn door Nederland.

Hiervoor is er één belangrijke verklaring te geven: de ondermaatse groei van de economische activiteit in België in de sector van de handel, transport en horeca.

Zoals kan worden vastgesteld in grafiek 9 hieronder, is de toegevoegde waarde in die sector in België in 2016-2018 gestagneerd, terwijl die in Duitsland, Frankrijk en Nederland met ongeveer 7% is toegenomen.

Aangezien het hier gaat om een sector die gemiddeld bijna een vijfde (18,3%) van het totale bbp van die landen vertegenwoordigt, heeft dit België in 2016-2018 een totale groeiachterstand gekost van 1,3% bbp-procentpunt of ongeveer 0,42 bbp-procentpunt. De volledige jaarlijkse groeiachterstand van België ten opzichte van de drie buurlanden in 2016-2018 (0,36% bbp-procentpunt) kan dus daaraan worden toegeschreven.

Grafiek 9: *Ontwikkeling van de toegevoegde waarde in volume in handel, transport en horeca in België t.o.v. Duitsland, Frankrijk en Nederland*

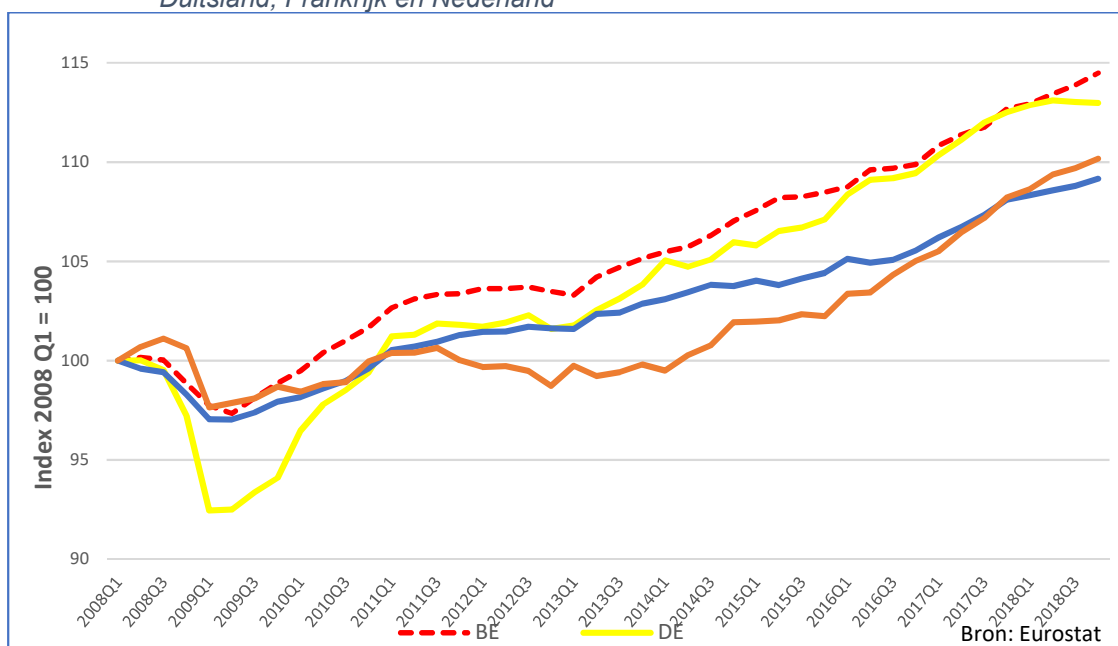

Dat kan ook worden geïllustreerd door grafiek 10 hieronder waarin we de ontwikkeling van het bbp tonen, exclusief de sector van handel, transport en horeca.

We stellen dan vast dat de Belgische reële toegevoegde waarde er in alle andere sectoren in totaal met 14,5% is op vooruitgegaan t.o.v. 2008. Beduidend meer dan in Duitsland (13%), Nederland (10%) en Frankrijk (9%).

En ook in de voorbije legislatuur is de groeiprestatie van al die andere Belgische sectoren puik (+7,7%). Beter dan in Duitsland (+7,5%), Frankrijk (+5,1%) en enkel achterlopend op Nederland dat met +9,3% een sterke inhaalbeweging doormaakt.

Grafiek 10: Ontwikkeling van het reële bbp exclusief handel, horeca en transport in België t.o.v. Duitsland, Frankrijk en Nederland

Onze groeiachterstand situeert zich dus uitsluitend in die ene grote sector van het transport, de handel en de horeca.

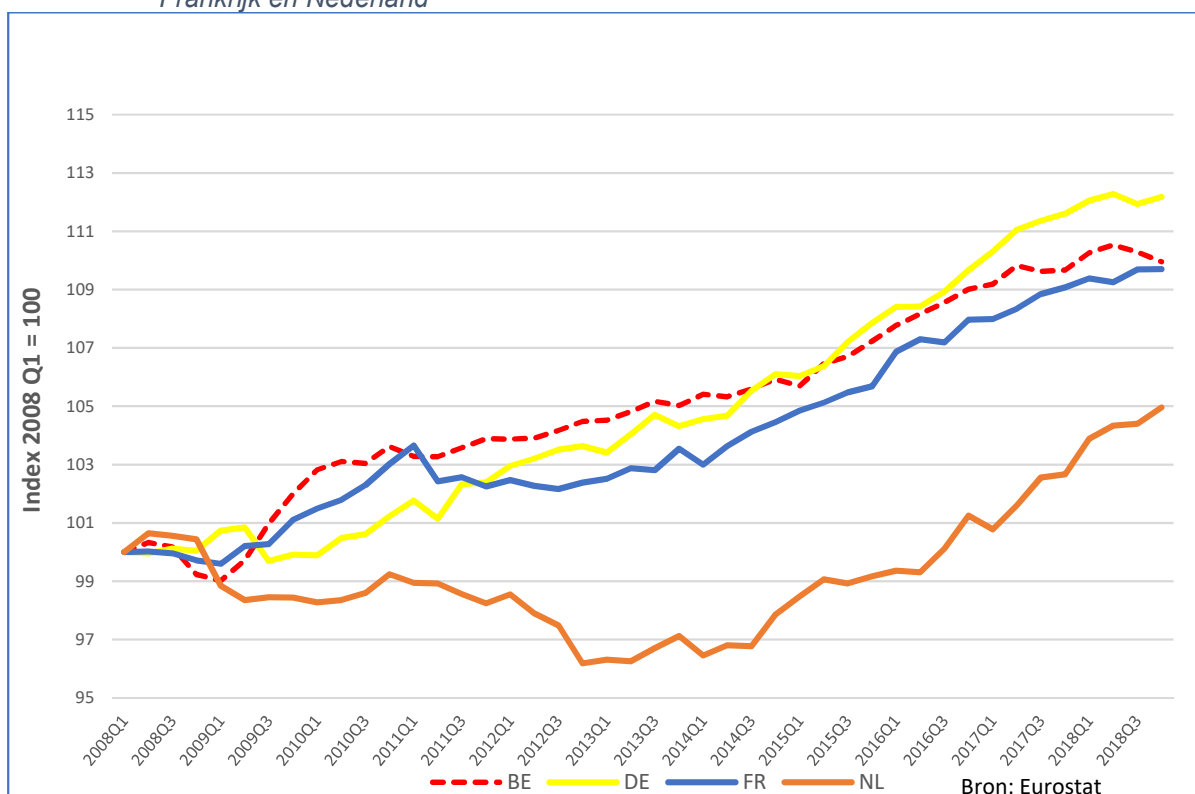
- **Mogelijke oorzaken van de problemen in handel, transport en horeca**

Een eerste mogelijke oorzaak van de tragere groei in de Belgische handel en horeca zou kunnen zijn dat gezinnen het geld minder laten rollen (volgens de vakbondslogica bijvoorbeeld als gevolg van het loonmatigingsbeleid van de regering). Daar is in de harde cijfers echter weinig van te merken.

De reële beschikbare inkomens blijven immers een meer dan behoorlijke toename kennen door de sterke groei van de werkgelegenheid. De consumptieve bestedingen van de gezinnen blijven dan ook een verloop kennen dat niet zo heel veel afwijkt van dat in de drie buurlanden (zie grafiek 11 hieronder). Enkel in het laatste anderhalf jaar is er een lichte relatieve verzwakking door een recente stijging van de spaarquote.

Op langere termijn bekeken moet er echter veel meer aan de hand zijn om te verklaren dat de toegevoegde waarde in de handel de laatste 10 jaar met bijna 3% is gedaald, terwijl de consumptieve bestedingen van de Belgische gezinnen met bijna 10% zijn gestegen.

Grafiek 11: Ontwikkeling van de consumptieve bestedingen in volume in België t.o.v. Duitsland, Frankrijk en Nederland

Een eerste gedeeltelijke verklaring ligt bij de impact op het toerisme en de toeristische bestedingen (vooral geconcentreerd in horeca en handel) van de aanslagen van november 2015 in Parijs (met links naar Brussel) en van maart 2016 in Brussel. Die hebben tussen eind 2015 en eind 2016 een aanzienlijke impact gehad op de gerealiseerde omzet en toegevoegde waarde in handel, horeca en transport in België. Volgens onze meest recente raming zou dat het Belgische bbp in die periode met 0,34 bbp-procentpunt hebben gedrukt.

Maar de belangrijkste en meer structurele verklaring voor de aanhoudend zwakke prestatie in de sector van de handel ligt bij de zwakke ontwikkeling van e-commerce in ons land. Volgens de meest recente cijfers van Comeos zou in 2018 nu al 55% (of ongeveer 5,5 miljard euro) van alle bestellingen via e-commerce in België verlopen via buitenlandse e-commerceplatformen. In 2014 was dat nog maar 33%. De marktpenetratie in België van een aantal grote e-commerceplatformen zoals Bol, Coolblue, Amazon, Ali Baba, Zalando, enzovoort is in de voorbije jaren dus sterk toegenomen.

Het is zelfs zo dat er in de voorbije jaren net over onze grenzen een uitgebreide cluster van e-commerceplatformen en logistieke toeleveranciers is ontstaan die een steeds groter segment van de Belgische markt voor consumentenbestedingen bedient (overigens meestal tot tevredenheid van die consumenten). Ook grote internationale modespelers vestigen de logistieke centra voor hun e-commerceactiviteiten systematisch net over onze landgrenzen.

De ligging in de buurt van België blijft dus zeer interessant, maar een aantal structurele factoren maakt dat men die activiteiten toch liever niet in België wenst te ontplooiën. De belangrijkste reden hiervoor is dat het in België moeilijk en duur is om avond- en weekendarbeid te organiseren om de bestelde producten snel bij de klant te krijgen. Bovenop de "normale" loonkostenhandicap komt immers nog een toeslag voor avond- of weekendwerk die collectief met de vakbonden moet worden genegotieerd. En de bonden leggen de lat voor deze bijkomende vergoedingen meestal onrealistisch hoog.

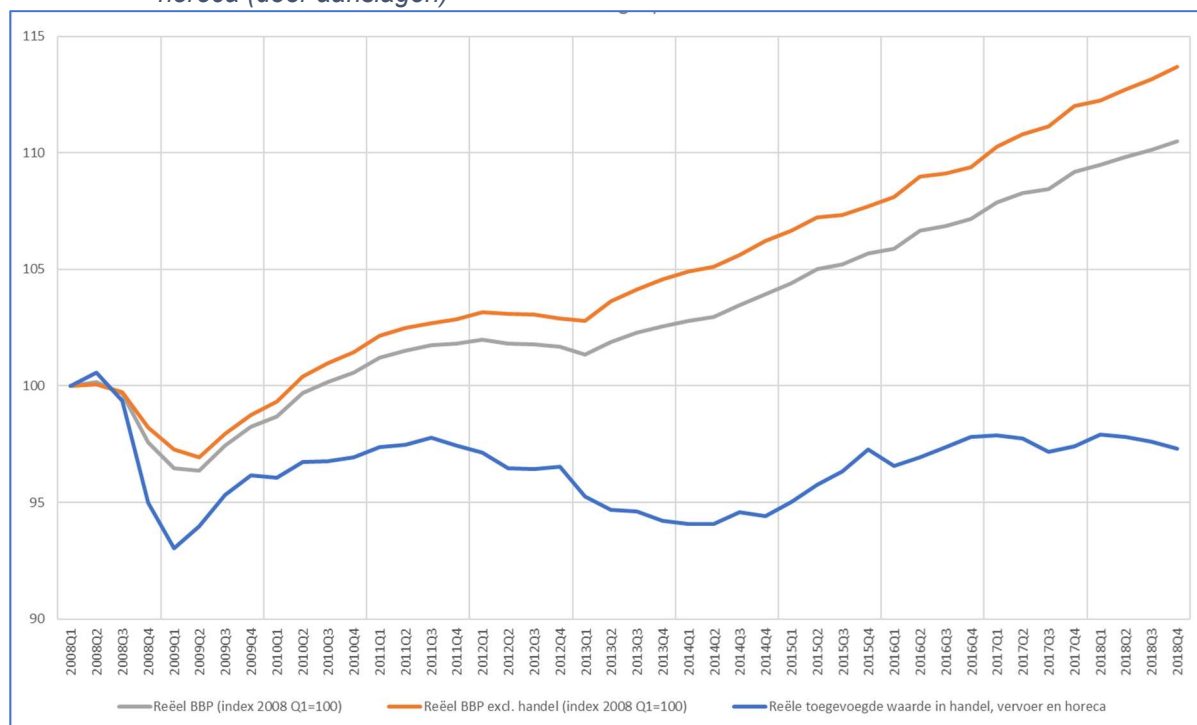
En in een arbeidsintensieve sector met veel laaggeschoolden zoals de logistieke activiteit rond e-commerce, creëert dat een belangrijk concurrentieel nadeel.

In de voorbije legislatuur zijn al een paar kleine stappen gezet om de Belgische positie inzake e-commerce te verbeteren. Zo is nu nog slechts het akkoord van één vakbond nodig om een akkoord te sluiten (in plaats van drie) en is er een lastenverlaging doorgevoerd voor avond- en weekendwerk in e-commerceactiviteiten.

In die context heeft de Belgisch handelssector in de voorbije jaren ook niet stilgezeten. De kwaliteit van de e-commercewebsites is er sterk op vooruitgegaan en steeds meer handelszaken zorgden voor een goede integratie van hun fysieke winkels met hun e-commerceplatformen. Het ziet er dan ook naar uit dat de kannibalisering van de Belgische handel door grote buitenlandse e-commerceplatformen recentelijk wat is vertraagd. Toch blijven Belgische handelaars het structureel moeilijk hebben om inzake leveringsnelheid en -kost dezelfde voorwaarden te bieden als hun buitenlandse concurrenten.

Om onze totale groeiprestaties op te krikken en in lijn te brengen met die van de buurlanden, is een overkoepelend plan om een aantrekkelijker klimaat te creëren voor e-commerceactiviteiten dus nog altijd dringend en noodzakelijk. Onderstaande grafiek 12 illustreert dat nog eens ten overvloede.

Grafiek 12: Economische groei met bijna 3% afgeremd door zwakte handel (door e-commerce) en horeca (door aanslagen)

III.2.3 Conclusie

- Pluspunten

De competitiviteitsversterkende maatregelen die door de regering-Michel I in de voorbije legislatuur zijn genomen, hebben duidelijk hun vruchten afgeworpen.

De gemiddelde loonkostenhandicap van de Belgische bedrijven tegenover onze drie buurlanden is afgenomen van bijna 17% in 2013 tot nog 11,7% in 2018. Dat heeft de Belgische exporteurs toegelaten om de prijzen van hun doorgaans al zeer hoogkwalitatieve producten met 3 à 5% te verlagen tegenover buitenlandse concurrenten. Daardoor hebben de Belgische exportmarktaandeelen zich na een scherpe daling tussen 2008 en 2013 (-7%), krachtig kunnen herstellen in 2014-2016 (+6%) en daarna in 2017-2018 beter standgehouden dan in de drie buurlanden.

Ook het aantal directe buitenlandse investeringen in België wist zich te herstellen tot ongeveer 220 per jaar in 2014-2018, beduidend meer dan de 173 per jaar in 2008-2013 en vergelijkbaar met het niveau in 2004-2007.

Dit alles heeft zich vertaald in puike groeiprestaties in het gros van de private sector (excl. handel, vervoer en horeca) waar de groei in 2014-2018 beduidend hoger lag dan in Frankrijk, gelijke tred hield met Duitsland en enkel wat achterop bleef bij Nederland, dat een inhaalbeweging doormaakte na zwakke groeiprestaties in de eerste vijf jaar na de financiële crisis.

Dit alles heeft zich ook vertaald in mooie resultaten op het vlak van werkgelegenheid en investeringen (zie de VBO-analyses van de volgende weken).

Samengevat kan dan ook worden gesteld dat de maatregelen tot matiging van de arbeidskosten door de Belgische bedrijven zijn aangegrepen om de exportprijzen te verlagen en zo extra marktaandeelen te veroveren op buitenlandse markten, om meer mensen aan te werven en om meer te investeren (of daartoe de nodige middelen te reserveren) in belangrijke (digitaliserings)projecten die de toekomstige groei moeten verzekeren.

- **Minpunten**

België kampte in de voorbije legislatuur echter met een stagnatie van de toegevoegde waarde in de sector van de handel, transport en horeca – een sector die bijna een vijfde van de totale economie uitmaakt – terwijl die in de drie buurlanden met bijna 10% expandeerde. Uitsluitend door de zwakte van die ene grote sector bleef de totale groei in ons land in 2016-2018 beperkt tot 1,53% terwijl die in onze drie buurlanden 1,89% beliep.

De zwakte in die ene grote sector is deels te wijten aan de impact van de aanslagen op het toerisme en de handel in de loop van 2016, maar daarnaast toch voornamelijk ook aan onze zwakte inzake e-commerce. En die laatste is exemplarisch voor het feit dat er naast sterke punten in het beleid ook belangrijke werkpunten zijn gebleven: de absolute loonkostenhandicap blijft met 11,7% te hoog, onze arbeidsmarkt laat (zeker inzake arbeidstijdenwetgeving) veel te weinig wendbaarheid toe en maakt logistieke activiteiten in de avonduren of het weekend erg duur, en de fileproblematiek verhindert een vlotte circulatie van mensen en goederen en weegt bijgevolg op de snelheid van de dienstverlening en op de productiviteit.

Het werk dat de Zweedse coalitie heeft verricht mag dus zeker gezien worden, maar daarnaast resten er nog heel wat werkpunten.

III.2.4 Aanbevelingen

Het glas is met andere woorden halfvol en het werk moet in dezelfde richting worden voortgezet.

Er moet verder werk worden gemaakt van de verbetering van de competitiviteit van de Belgische ondernemingen zodat zij hun buitenlandse marktaandeelen in stand kunnen houden of verder kunnen versterken.

Tegelijk moet er overduidelijk werk worden gemaakt van een grotere flexibiliteit op de arbeidsmarkt en met name van een betere betaalbaarheid van economische activiteiten in de avonduren en in het weekend.

De fileproblematiek moet drastisch en gecoördineerd worden aangepakt, o.a. door meer publieke investeringen in verkeersinfrastructuur en slimme instrumenten om de verkeersstromen aan te sturen.

En ten slotte blijft de betaalbaarheid en de bevoorradingszekerheid van energie van cruciaal belang om de nodige economische groei te kunnen realiseren.

Meer details hierover vindt u terug in het [Verkiezingsmemorandum 2019 van het VBO](#).

IV. Vierde luik: onze werkgelegenheid is van goede kwaliteit, maar onze arbeidsmarkt heeft nood aan nieuwe structurele maatregelen

IV.1 Persbericht

De voorbije maanden haalden verschillende onderwerpen de politieke agenda, zoals migratie, energie, klimaat en koopkracht. Over de economie en de arbeidsmarkt werd er weinig gedebatteerd. Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) wil via een informatieronde die 'It's still the economy, stupid' werd gedoopt, ook het belang van de economie, de competitiviteit en de werkgelegenheid in de kijker plaatsen. Daartoe heeft het VBO een kwalitatieve en kwantitatieve analyse van onze arbeidsmarkt gemaakt. De conclusie is duidelijk: in het algemeen zijn de jobs die de afgelopen vijf jaar in de private sector werden gecreëerd, voltijdse jobs. Er is wel een nieuwe batterij aan structurele maatregelen nodig om de werkzaamheidsgraad verder op te krikken.

Tijdens de vorige legislatuur werd de jobcreatie gestimuleerd, vooral in de private sector

Het beleid dat de Zweedse coalitie de afgelopen jaren gevoerd heeft om onze competitiviteit te verbeteren - taxshift, indexsprong en hervormde wet van '96 -, heeft er immers voor gezorgd dat de economische groei gepaard ging met de creatie van een groot aantal jobs. Volgens de Nationale Bank van België werden tussen Q3 2014 en Q4 2018 in totaal meer dan 240.000 jobs gecreëerd, waarvan 181.400 in de private sector. In 2018 groeide de werkgelegenheid in de private sector (+1,4%) zelfs even snel als de economie wat hoogst uitzonderlijk is. 8 op 10 van de gecreëerde jobs (45.900 van de 58.500 nieuwe jobs in het totaal) kwamen daarmee tot stand in de privésector.

Die positieve effecten hebben ook bijgedragen tot een toename van onze exportmarktaandelen, meer productie, en bijgevolg ook tot een grotere vraag naar arbeidskrachten. Nu de kostprijs van arbeid redelijker is geworden, zijn ondernemingen minder geneigd om hun productie te delokaliseren of om arbeidskrachten door machines te vervangen. De positieve effecten zijn sterk voelbaar in de industrie. Na een lange daling is de werkgelegenheid in de industrie gestabiliseerd en recent zelfs lichtjes gestegen.

Die jobs zijn geen preciaire jobs

Zoals de cijfers van de RSZ enerzijds aantonen zijn de meeste gecreëerde jobs voltijdse jobs (of meer dan 2/3). In de private sector geldt dat voor 7 op 10 gecreëerde jobs (68,9%). Een voltijdse job blijft de norm voor ongeveer ¾ van de werknemers. Men kan dus niet zeggen dat het jobs van lage kwaliteit zijn.

Anderzijds tonen cijfers van de NBB over de jobcreatie voor de periode 2005-2017 aan dat iets meer dan 6 op de 10 gecreëerde jobs (63%) vaste jobs waren. Uit de jongste cijfers van de enquête naar de arbeidskrachten (EAK 2018) blijkt dat vast werk (of COD) nog steeds de norm is in België, waar ongeveer 9 op 10 werknemers (89,2%) vast werk hebben.

De werkzaamheidsgraad is nog te laag

Ondanks de positieve jobcreatie stijgt de werkzaamheidsgraad slechts traag en meer bepaald van 65,8% begin jaren 2000 tot 69,7% in 2018. In het laatste kwartaal van 2018 werd de grens van 70% overschreden. Maar dat is nog steeds lager dan in de andere landen. Bovendien had België een werkzaamheidsgraad van 73% vooropgesteld in het kader van de EU 2020-strategie. Er bestaan echter

grote verschillen (tussen de gewesten) en bepaalde bevolkingsgroepen hebben het moeilijker om zich in te schakelen in het arbeidsproces (naar leeftijd, origine en opleidingsniveau).

Wat moet er nu gebeuren?

Flexibele arbeidsmogelijkheden in de arbeidsorganisatie worden (te) weinig ontwikkeld in ons land. In een Europese vergelijking bengelt België onderaan in de rangschikking, of het nu is voor nachtarbeid, avondwerk, weekendwerk of ploegenarbeid.

Ons land is een exportgerichte economie, consumenten klikken vandaag op een aankoop die ze morgen thuis willen hebben, werknemers verwachten meer autonomie en vrijheid in de organisatie van hun werk om arbeid en gezin beter te kunnen combineren, bedrijven moeten wendbaar kunnen inspelen op gewijzigde arbeidsmarktomsomstandigheden... Redenen genoeg dus om meer arbeidsflexibiliteit in onze wetgeving in te bouwen en een aantal verouderde regels te herzien.

Het VBO is er dan ook voorstander van om dit beleid van enerzijds lastenverlagingen op arbeid en anderzijds een verdere versoepeling van de arbeidsmarkt verder te zetten, om zo de werkzaamheidsgraad verder te verhogen. Om dat te bereiken, moet onze arbeidsmarkt structureel hervormd worden, zoals dat reeds gebeurde in andere Europese landen, zoals de Scandinavische landen, Duitsland en Nederland. Het komt er nu op aan om politieke moed te tonen en die hervormingen uit te voeren.

'We pleiten er dan bijvoorbeeld ook voor dat ondernemingen de kans krijgen om te experimenteren onder meer inzake arbeidsduur en avond- en weekendwerk, waarbij de vrijheid wordt gegeven om bepaalde zaken uit te proberen (zoals een nieuwe activiteit of een nieuw arbeidsregime), om zo voor een "regeling op maat" te kunnen opteren. Het spreekt voor zich dat dit gebeurt met respect voor een aantal absolute grenzen en op basis van vrijwilligheid bij de werknemers. Na de evaluatie van het experiment zal dan worden nagegaan of het experiment succesvol was voor de onderneming en haar werknemers, wat de impact is op de tewerkstelling en of er een conventionele regeling nodig is dan wel of bepaalde bestaande wettelijke regelingen moeten worden aangepast dan wel afgeschaft,' besluit Monica De Jonghe, directeur-generaal van het VBO.

IV.2 Paper: impact van het beleid op de werkgelegenheid

IV.2.1 Inleiding

De voorbije maanden haalden verschillende onderwerpen de politieke agenda, zoals migratie, klimaat en koopkracht. Over de economie en de arbeidsmarkt werd er weinig gedebatteerd. Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) wil via een informatieronde die 'It's still the economy, stupid' werd gedoopt, ook het belang van de economie en de arbeidsmarkt in de kijker plaatsen. Deze nota, een kwalitatieve en kwantitatieve analyse van de impact van het beleid op de werkgelegenheid, betreft deel IV van de informatieronde. Volgende week sluiten we af met investeringen en innovatie.

De Zweedse coalitie heeft haar slogan "jobs, jobs, jobs" daadwerkelijk kracht bijgezet door de maatregelen te nemen die onontbeerlijk zijn om de competitiviteit van de Belgische bedrijven te versterken en jobs te creëren.

De door de regering ingevoerde taxshift had twee doelstellingen: werken aantrekkelijker maken dan niet-werken door personenbelasting (PB) te verlagen en het concurrentievermogen van de Belgische bedrijven verbeteren door de arbeidskosten te verlagen. Samen met de indexsprong en de loonmatiging waarin is voorzien in het IPA 2015-2016 en 2017-2018, hebben we hiermee onze loonkostenhandicap tussen 2013 en 2018 met ongeveer 5 procentpunten kunnen terugdringen ([zie deel III van de informatieronde It's still the economy, stupid](#)).

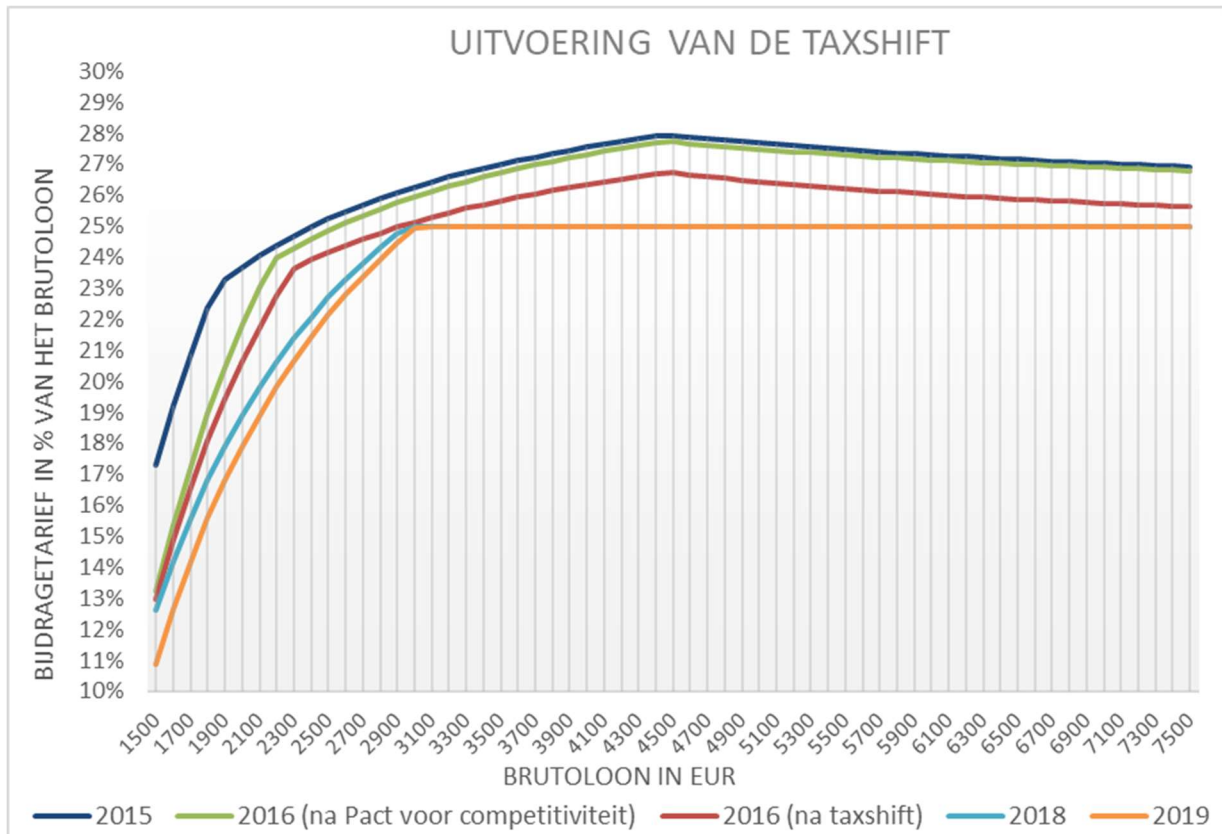
De speerpuntmaatregel van de taxshift betreft de verlaging van het faciaal bijdragetarief van de werkgeversbijdrage van 32,40% tot 25%. Het faciaal bijdragetarief bestaat uit de basiswerkgeversbijdrage (die gedaald is van 24,92% tot 19,88%) enerzijds en de loonmatigingsbijdrage (die gedaald is van 7,48% tot 5,12%) anderzijds.

Voorheen varieerden de effectieve tarieven van de werkgeversbijdragen tussen 19% en 29%, omdat rekening moest worden gehouden met de structurele vermindering. Dankzij de vrijstelling van storting van 1% van de bedrijfsvoorheffing (algemene fiscale lastenvermindering) liggen deze tarieven tussen 18% en 28% in 2015. In het kader van de taxshift heeft de regering beslist om de structurele vermindering aan te passen teneinde een extra lastenverlaging voor de lage lonen te behouden en te versterken. Het belangrijkste onderdeel van de structurele verminderingen, de forfaitaire vermindering, werd evenwel geschrapt, net als de hogelonegrens. Het netto-effect van de taxshift op de effectieve tarieven van de werkgeversbijdragen bedroeg dus -4 tot -6% van het brutoloon voor de lage lonen (<2.500 euro bruto) en van -1 tot -3% voor de hogere lonen.

De taxshift voorzag in een stapsgewijze versterking van de lageloonvermindering. Uit de ramingen blijkt dat de impact van de niet-indexering van de lageloongrens op de taxshift in 2018 en 2019 tussen 0,5% en 0,6% van de bruto loonmassa zou vertegenwoordigen in 2018 (tussen 420 en 510 miljoen) en tussen 0,9% en 1,1% in 2019 (tussen 780 en 960 miljoen). Dit toont aan dat de werkgevers in het kader van de taxshift grote bedragen mislopen als gevolg van de niet-indexering van de lageloongrens. Ze staan bovendien in schril contrast met de door de regering beloofde lastenverlaging bij de aanvang van de taxshift in 2015. De beloofde versterking van de lageloonvermindering was in 2015 berekend in constante prijzen en wordt nu geleidelijk aan uitgehold.

Categorie 1	Faciaal tarief	Lage lonen	Forfait	Hoge lonen
2015	32,40%	$(5560,49-S)*0,1620$	462,6	13401,07
2016	30%	$(6900-S)*0,1369$	438	$0,06*(W-13401,07)$
2018	25%	$(8850-S)*0,1280$	0	/
2019	25%	$(9035-S)*0,14$	0	/

S en W = referentekwartaallonen

De taxshift heeft het concurrentievermogen van onze ondernemingen versterkt en België aantrekkelijker gemaakt in de ogen van buitenlandse investeerders. Hierdoor is de loonkostenhandicap gedaald van 16,9% in 2013 tot 11,7% in 2018, maar we zijn er nog niet. Dat blijkt duidelijk uit de cijfers die aantonen dat de lasten op arbeid nog steeds hoog zijn.

Het is, zoals expliciet voorzien in de hervorming van de loonnormwet, ook zo dat de verlagingen van de werkgeverslasten op arbeid waarin de taxshift voorziet, niet zijn aangewend om extra loonsverhogingen toe te kennen, maar effectief zijn gebruikt om de absolute (of historische) loonkostenhandicap te doen dalen en zo bijkomende jobs te creëren.

IV.2.2 Evaluatie

- Totale werkgelegenheid

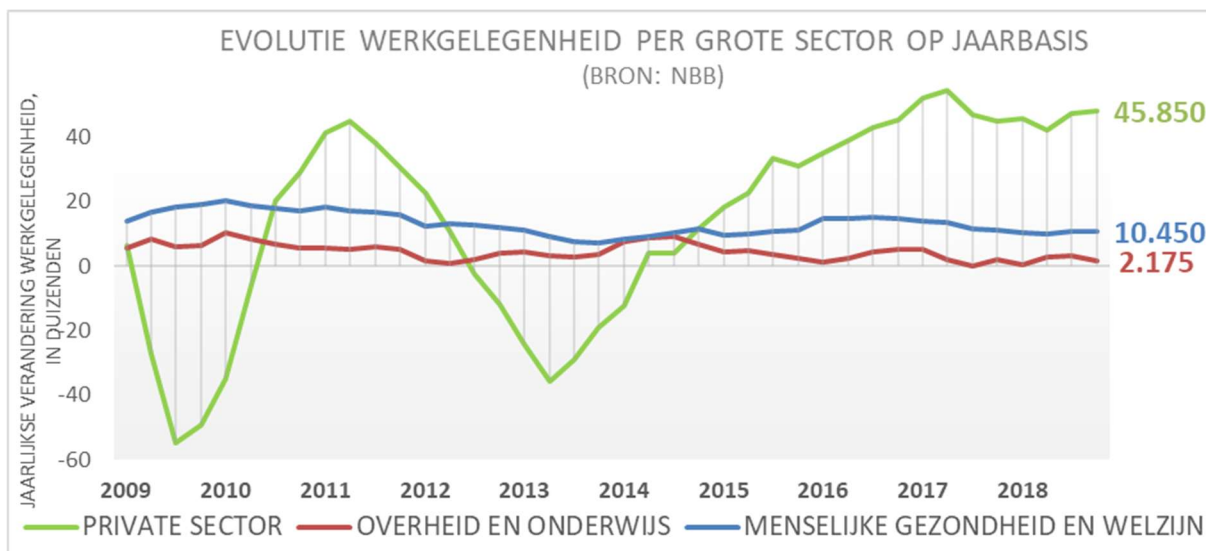
Zoals het jaarverslag van de Nationale Bank van België (NBB) toont, heeft het beleid dat de afgelopen jaren werd gevoerd om onze concurrentiekracht te verbeteren, ervoor gezorgd dat de economische groei gepaard ging met de creatie van een groot aantal jobs.

Eenzijds door een groter aandeel in de exportmarkt, dat het productievolume van de exportbedrijven stimuleert (zie nota 3) en de vraag naar arbeidskrachten doet toenemen. Anderzijds wordt de relatieve arbeidskost redelijker, waardoor ondernemingen minder geneigd zijn om hun productie te delocaliseren of om arbeidskrachten door machines te vervangen. Bij elke nieuwe investering, uitbreidingsproject of scale-up, kan men daardoor een comfortabeler aantal VTE's voorzien dan voorheen.

Het aantal jobs groeide dan ook sneller tijdens deze legislatuur, met de creatie van iets meer dan 240.000 jobs in totaal, waarvan 181.400 in de private sector alleen (overheidssector, gezondheidszorg en rusthuizen niet meegerekend). En de trend zet zich voort in 2018 met de creatie van 58.500 jobs in het totaal, waarvan ongeveer 8 op 10 in de private sector (45.900).

De werkgelegenheid in de overheidssector stijgt lichtjes en onder invloed van de vergrijzing groeit de gezondheidszorg- en welzijnssector jaarlijks met ongeveer tienduizend werknemers. De private sector draagt in grote mate bij tot de jobcreatie met een gemiddelde jaarlijkse groei met 40.000 jobs.

Grafiek 1:

Sinds regering
Michel

+ 181.400

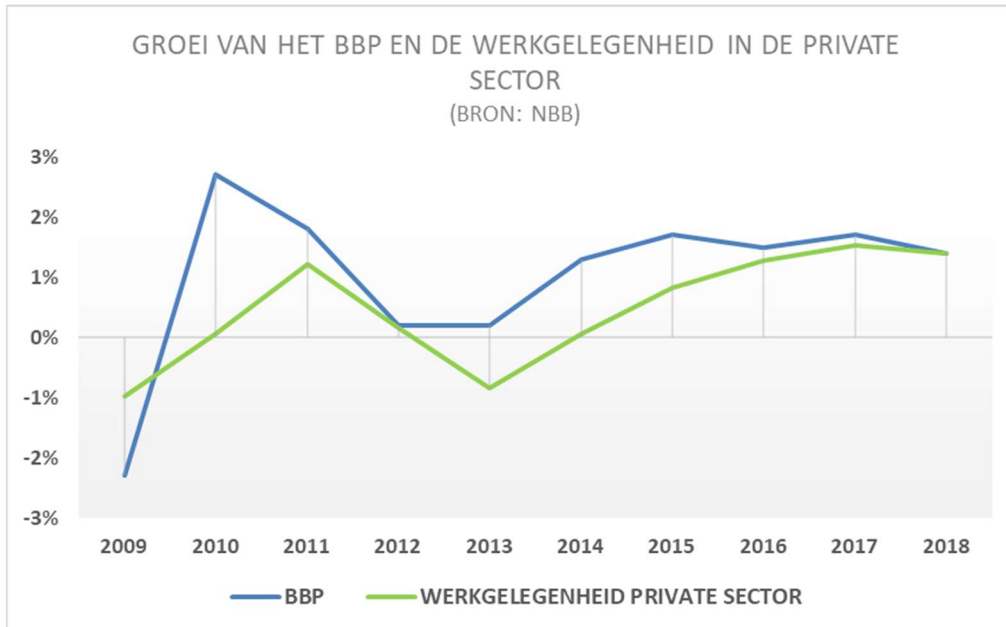
+ 50.800

+ 11.900

- **Werkgelegenheid private sector**

De groei is daarmee ook erg arbeidsintensief. In 2018 groeide de werkgelegenheid in de private sector even snel als de economie, meer bepaald met 1,4%. Uit de cijfers van tabel 1 blijkt dat de economie, bij een constante groei van het bbp, meer jobs heeft gecreëerd dan in het verleden.

Grafiek 2:

Tabel 1: Arbeidsintensiviteit van de groei

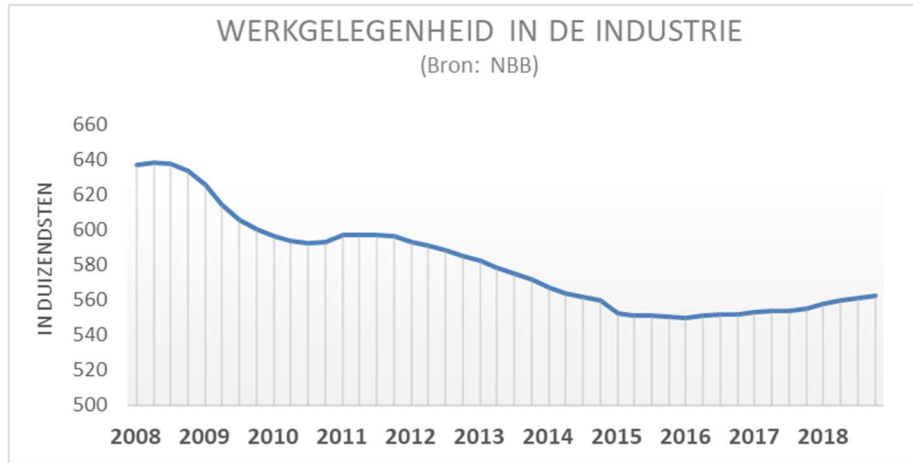
	ELASTICITEIT BINNENLANDSE WERKGELEGENHEID/BBP	ELASTICITEIT WERKGELEGENHEID PRIVATE SECTOR/BBP
1996-2000	0,4	0,4
2001-2005	0,4	0,1
2006-2010	0,7	0,5
2011-2015	0,5	0,3
2016-2018	0,8	0,9

Bron: NBB, berekeningen VBO

Tabel 1 toont een historisch overzicht (vanaf 1996) van de arbeidsintensiteit van de groei. Terwijl de gemiddelde intensiteit van de totale werkgelegenheid over de eerste 4 periodes rond 0,5% schommelde, is deze veel hoger in de recente periode, meer bepaald 0,8%. Bij een groeitempo van 1% creëert de economie recent 0,8% extra jobs (in vergelijking met 0,5% voorheen). De situatie is zelfs nog duidelijker als we kijken naar de gevoeligheid voor groei van de werkgelegenheid in de private sector, die 0,9% bedraagt over de periode 2016-2018.

De positieve trends van de werkgelegenheid zijn ook waarneembaar in de industrie. Na een lange daling (grafiek 3) is de werkgelegenheid in de industrie (maakindustrie, ontginningsbedrijven en andere) recent gestabiliseerd en zelfs lichtjes gestegen.

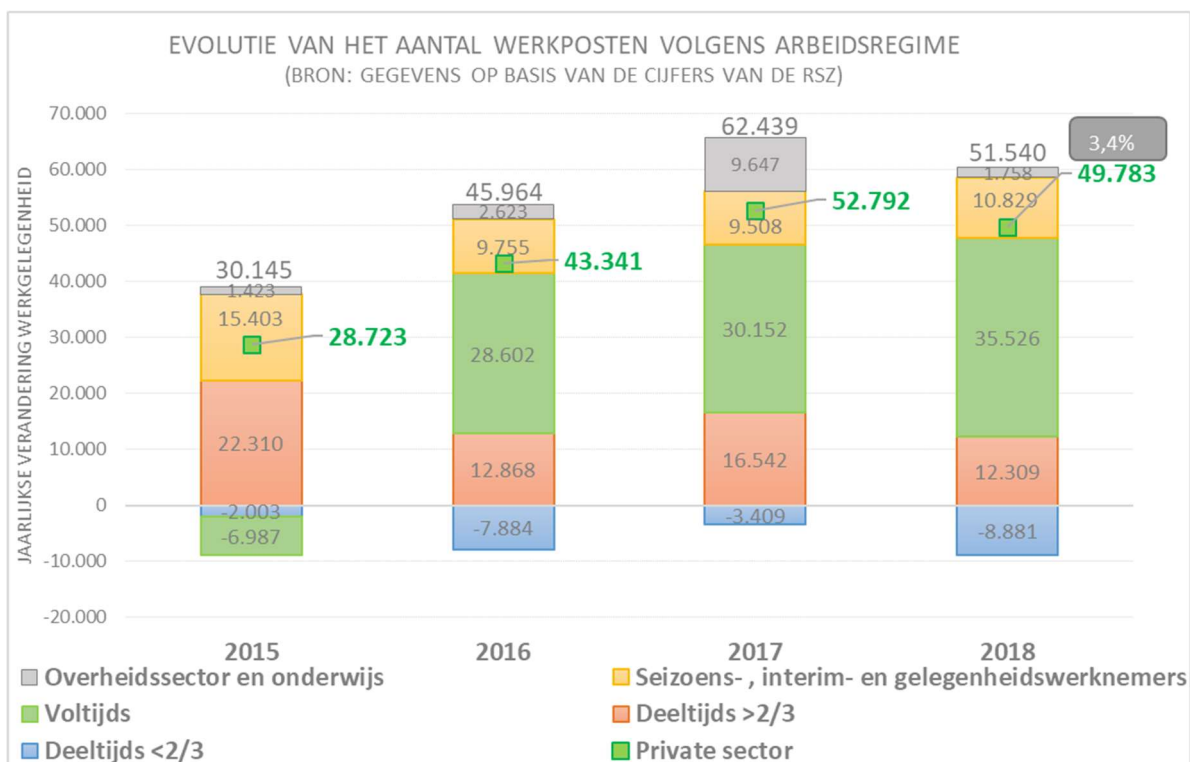
Grafiek 3

- Jobs van hoge kwaliteit

De economische groei zorgt voor jobs, die bovendien hoofdzakelijk voltijdse jobs zijn (of meer dan 2/3). Men kan dus niet zeggen dat het jobs van lage kwaliteit zijn. Zoals de cijfers van de RSZ (grafiek 4) aantonen, waren 7 op 10 gecreëerde jobs in de private sector (68,9%) voltijdse jobs. Een voltijdse job blijft de norm voor ongeveer ¾ van de werknemers (EAK 2018).

Grafiek 4

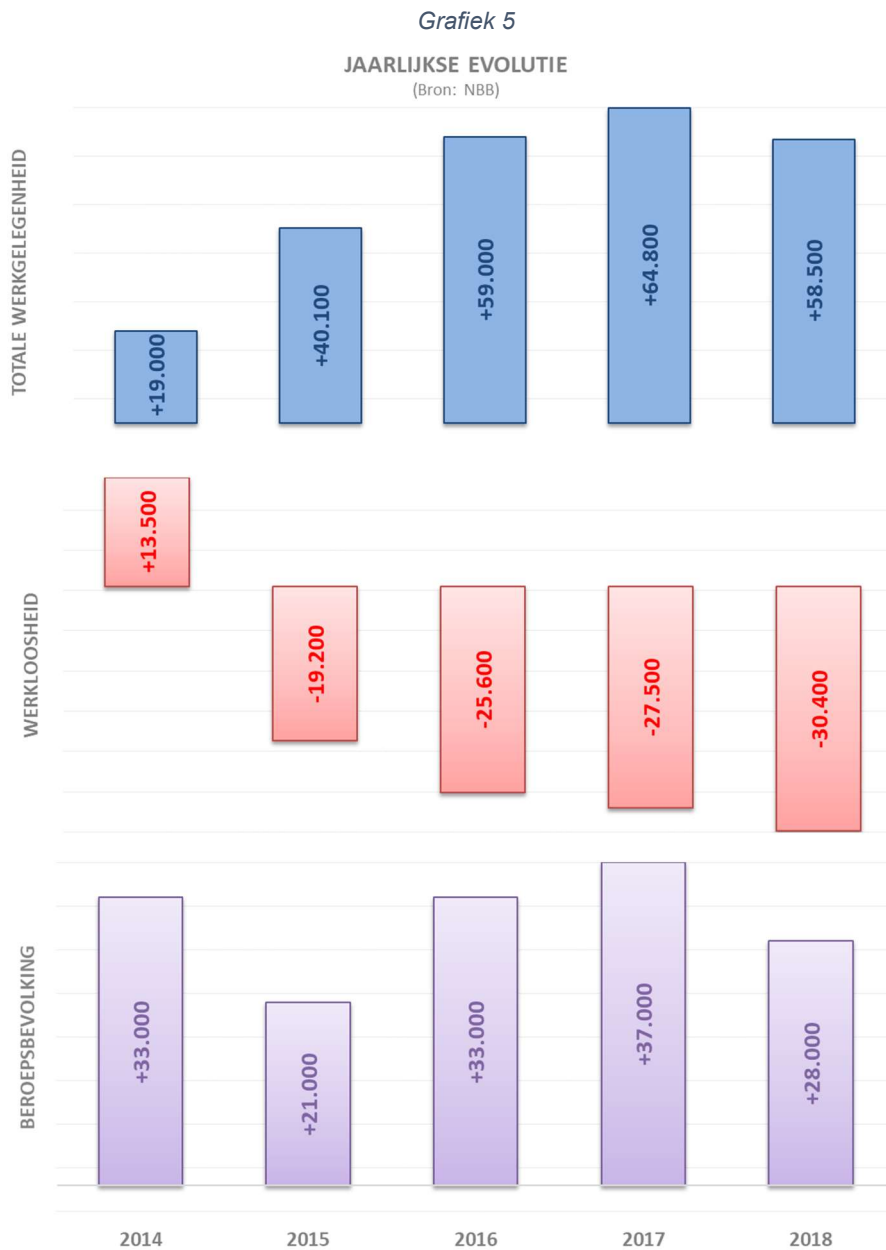

In 2018 werden iets minder dan 50.000 jobs in de private sector gecreëerd, wat 96,6% van de totale jobcreatie is (51.540). In de private sector waren 7 op 10 (71,4%) van de 49.783 nieuwe werkposten voltijdse jobs en waren er 21,8% arbeidsovereenkomsten voor seizoenarbeiders, uitzendkrachten en gelegenhedswerkers. Deeltijdse jobs waren goed voor 6,9% van de jobcreatie in de private sector en daarvan was ongeveer 1/5 deeltijds >2/3 voltijds, terwijl de deeltijdse jobs <2/3 met 17,8% daalden.

Cijfers van de NBB over de jobcreatie voor de periode 2005-2017 tonen aan dat iets meer dan 6 op de 10 gecreëerde jobs (63%) vaste jobs waren. Uit de jongste cijfers van de enquête naar de arbeidskrachten (EAK 2018) blijkt dat vast werk (of COD) nog steeds de norm is in België, waar ongeveer 9 op 10 werknemers (89,2%) vast werk hebben.

- **Werkgelegenheid en werkloosheid**

Dankzij de jobcreatie die positief is sinds 2014 daalde de werkloosheid in een periode waarin de beroepsbevolking aangroeide. Volgens cijfers van de NBB (ramingen voor 2018) zou de werkgelegenheid gestegen zijn met 58.500 eenheden en de werkloosheid gedaald met 30.400 personen, terwijl de beroepsbevolking aangroeide met 28.000 personen. De werkloosheidsgraad die in 2014 en 2015 gestegen was tot 8,5%, vervolgt zijn neerwaartse trend en bedroeg 5,7% in februari 2019.

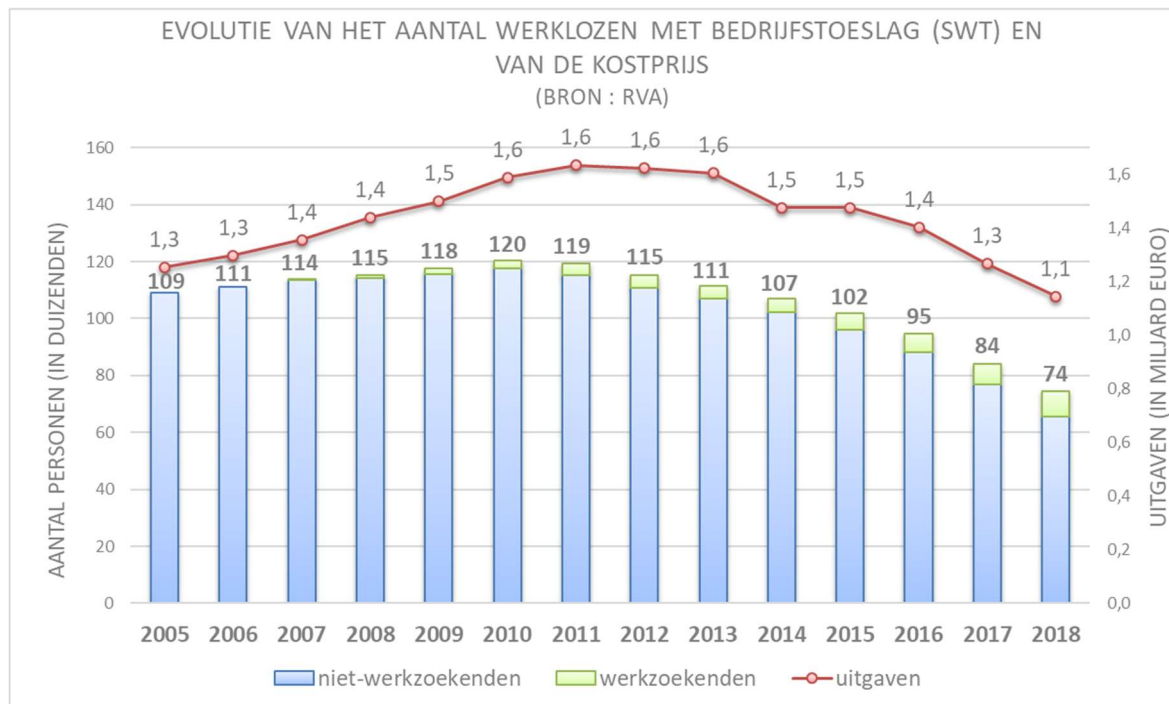
De stijging van de private werkgelegenheid en de daling van de werkloosheid hebben een positief effect op onze overheidsfinanciën. Elk job die wordt ingevuld door een werkzoekende betekent een besparing van maar liefst 30.000 euro: er wordt 18.000 euro aan inkomsten via belastingen en sociale bijdragen gegenereerd en 12.000 euro minder uitgegeven in de werkloosheid. Er is echter voorzichtigheid geboden wat betreft mogelijke effecten van communicerende vaten tussen de verschillende regimes (in het bijzonder tussen de werkloosheid en de ziekte-invaliditeit).

- **Brugpensioenen**

Na een piek van iets meer dan 120.000 personen in 2010, bereikt het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT, de vroegere brugpensioenen) zijn laagste niveau in 2018 met minder dan 75.000

personen. De daling, die werd ingezet in 2010, wordt sterker onder impuls van de regeringsmaatregelen die voorzien in strengere voorwaarden en verplichtingen waaraan de begunstigten moeten voldoen. Het aandeel werkzoekende SWT'ers is sterk gestegen, maar is vandaag beperkt tot 12% van alle SWT'ers. Dat heeft enerzijds te maken met het feit dat de verplichte (aangepaste) beschikbaarheid niet geldt voor de nog steeds talrijke gewezen werklozen met bedrijfstoelage en anderzijds dat er nog steeds mogelijkheden zijn om vrijstelling van de verplichting van beschikbaarheid te krijgen.

Grafiek 6

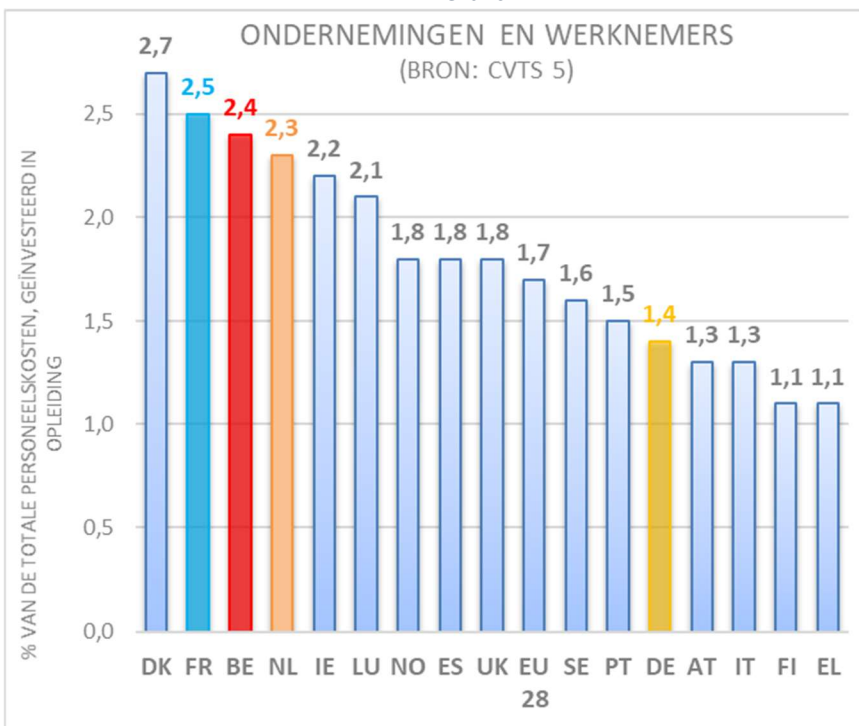
Bovendien lijkt die aangepaste beschikbaarheid van de SWT'ers wat aan effectieve impact te missen, gemeten aan het miniem aantal negatieve evaluaties door de regionale bemiddelingsdiensten.

In 2018 zaten 74.472 personen in een stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelage. Iets minder dan 8.800 daarvan waren werkzoekenden, terwijl iets minder dan 65.700 niet-werkzoekenden waren. Nadat de uitgaven in 2011 piekten op 1,634 miljard euro, daalden ze in 2018 tot 1,144 miljard euro.

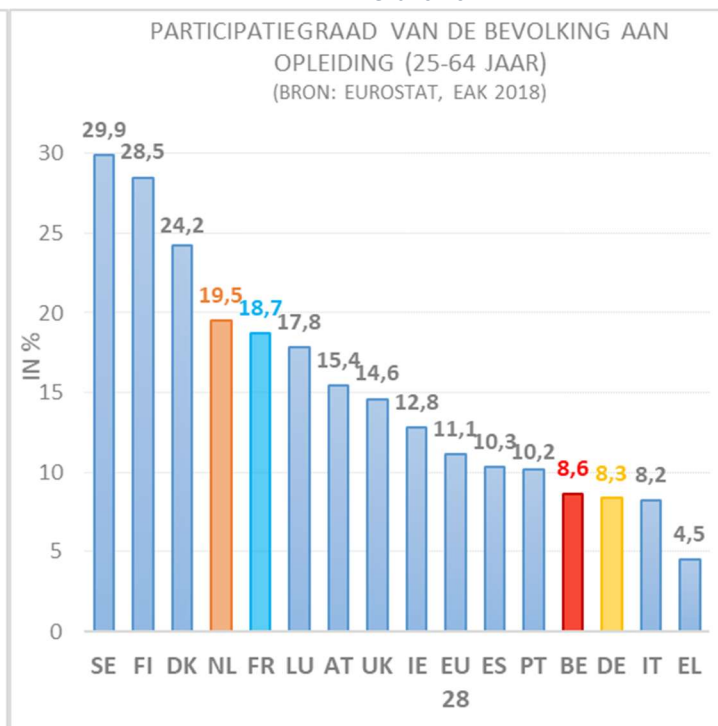
- **Opleiding**

Opleiding speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van vaardigheden in een voortdurend evoluerende wereld en bevordert de inzetbaarheid van de werknemers op de arbeidsmarkt gedurende hun hele loopbaan. De laatste cijfers tonen dat ondernemingen al zwaar investeren in de opleiding van hun personeel (2,4% van de totale personeelskosten) (CVTS-enquête 5). Daar waar het schoentje knelt, is de opleiding van de Belgische bevolking (werknemers, werklozen en inactieven). Met een participatiegraad aan opleidingen van 8,6%, scoort de Belgische bevolking ongeveer drie keer lager dan de Zweedse, Finse en Deense bevolking.

Grafiek 7

Grafiek 8

Gezien het proces van digitalisering, is de kans groot dat de verworven kennis steeds sneller veroudert. Levenslang leren is dan ook cruciaal in functie van langere loopbanen. De inspanningen van Belgische werknemers om opleidingen te volgen, liggen echter te laag, terwijl werkgevers er erg veel in investeren. België moet met andere woorden werk maken van een echte leercultuur, die nu ontbreekt. In dat kader kan de 'leerrekening' een hefboom zijn voor levenslang leren.

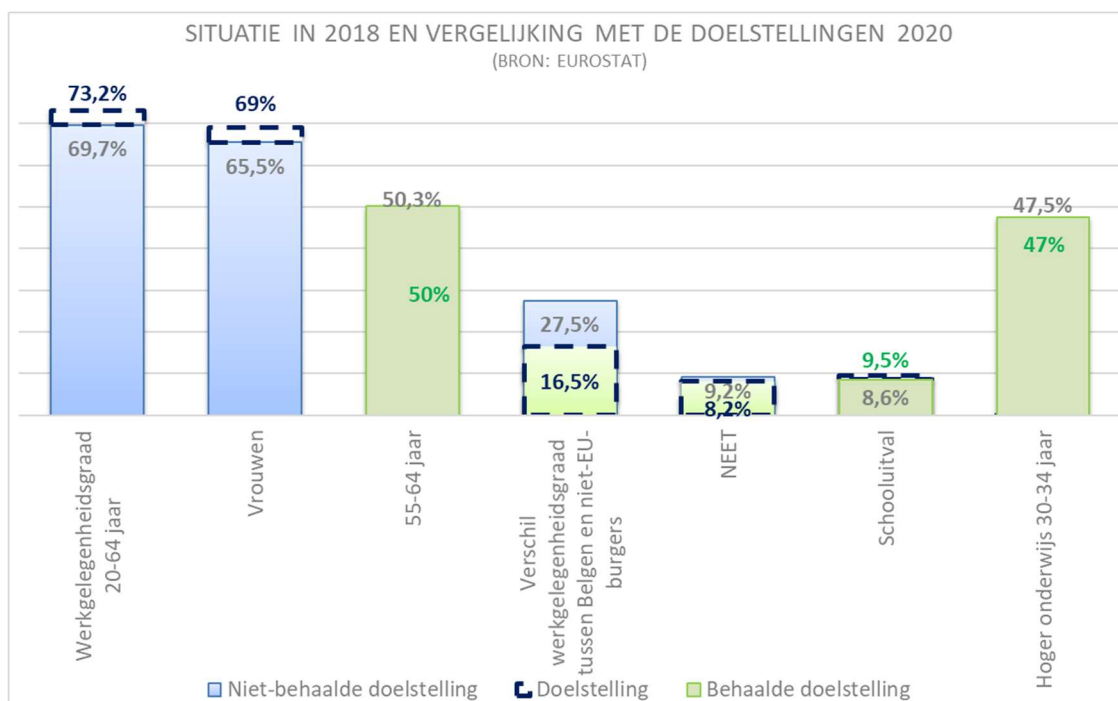
Naast de positieve evoluties op de arbeidsmarkt zijn er ook enkele punten die aandacht verdienen.

- **Werkgelegenheidsgraad**

Ondanks de positieve jobcreatie stijgt de werkgelegenheidsgraad slechts traag en meer bepaald van 65,8% begin jaren 2000 tot 69,7% in 2018. In het laatste kwartaal van 2018 werd de grens van 70% overschreden! Maar dat is nog steeds lager dan in de andere landen. Bovendien had België een werkgelegenheidsgraad van 73% vooropgesteld in het kader van de EU 2020-strategie.

Er bestaan echter grote verschillen (tussen de gewesten) en bepaalde bevolkingsgroepen hebben het moeilijker om zich in te schakelen in het arbeidsproces (naar leeftijd, origine en opleidingsniveau). De werkgelegenheidsgraad bij vrouwen blijft stijgen, maar blijft ver onder die van de mannen (65,5% tegenover 73,9%). Mensen van buitenlandse afkomst (buiten de EU) ondervinden, in ons land, meer moeilijkheden dan Belgen op de arbeidsmarkt. De evolutie van de werkgelegenheidsgraad van de 55-plussers is positief en ligt voor het eerst hoger dan 50%, het minimum dat België vooropstelde.

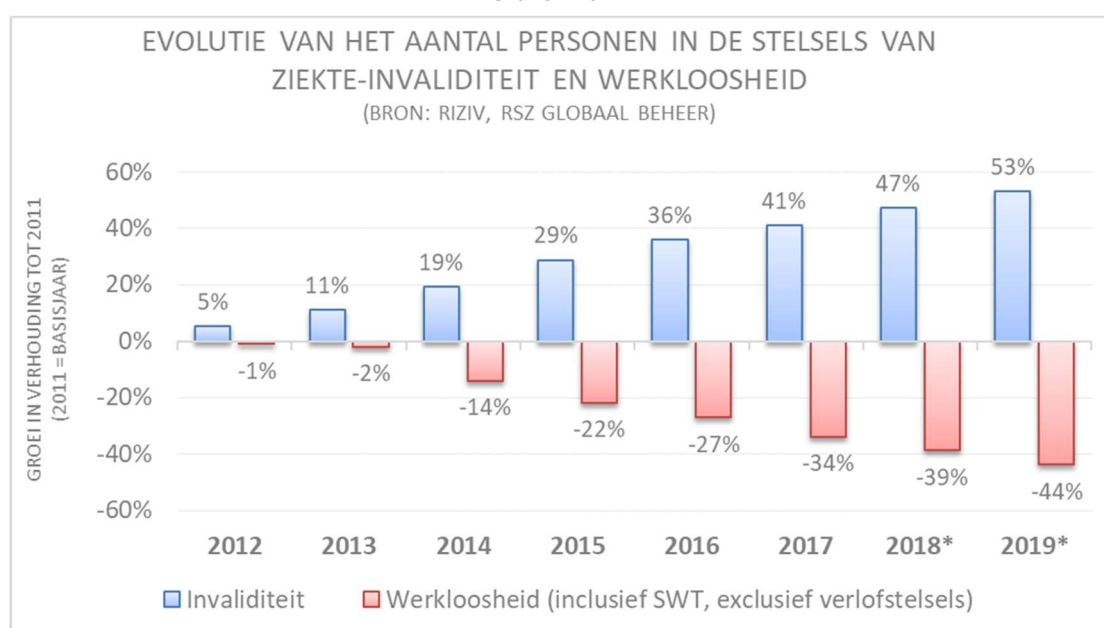
Grafiek 9

- **Communicerende vaten**

Door de strengere regels in de werkloosheid en het 'brugpensioen' (SWT) stijgt het aantal uitkeringsgerechtigden in de ziekteverzekering. Met andere woorden: er is een verschuiving van werkloosheid naar arbeidsongeschiktheid. Het is essentieel om een samenhangend beleid te voeren, rekening houdend met de eventuele effecten op de andere stelsels. De uitgavenpost van ziekteinvaliditeit is niet van de minste en overschrijdt sinds 2017 zelfs de uitgaven van de RVA in ruime zin (werkloosheid, SWT en verlof)! De laatste cijfers (RSZ Globaal beheer) tonen aan dat meer dan 8,6 miljard naar deze post gaat in 2018, daar waar dat 5 jaar geleden 6,5 miljard was. De uitgaven van de RVA daalden daarentegen van 12,2 miljard in 2013 tot 7,4 miljard in 2018. De gemiddelde jaarlijkse groei van het aantal invaliden is relatief sterk.

Grafiek 10

*: prognoses

De afgelopen tien jaar steeg hun aantal met gemiddeld 5,3% per jaar, tegenover 3,2% over de periode 1999-2009. De groei bedroeg zelfs meer dan 7% in 2014 en 2015!

Volgens de ramingen zou het aantal werklozen in 2019 44% lager zijn dan in 2011, terwijl het aantal invaliden 53% hoger zou zijn!

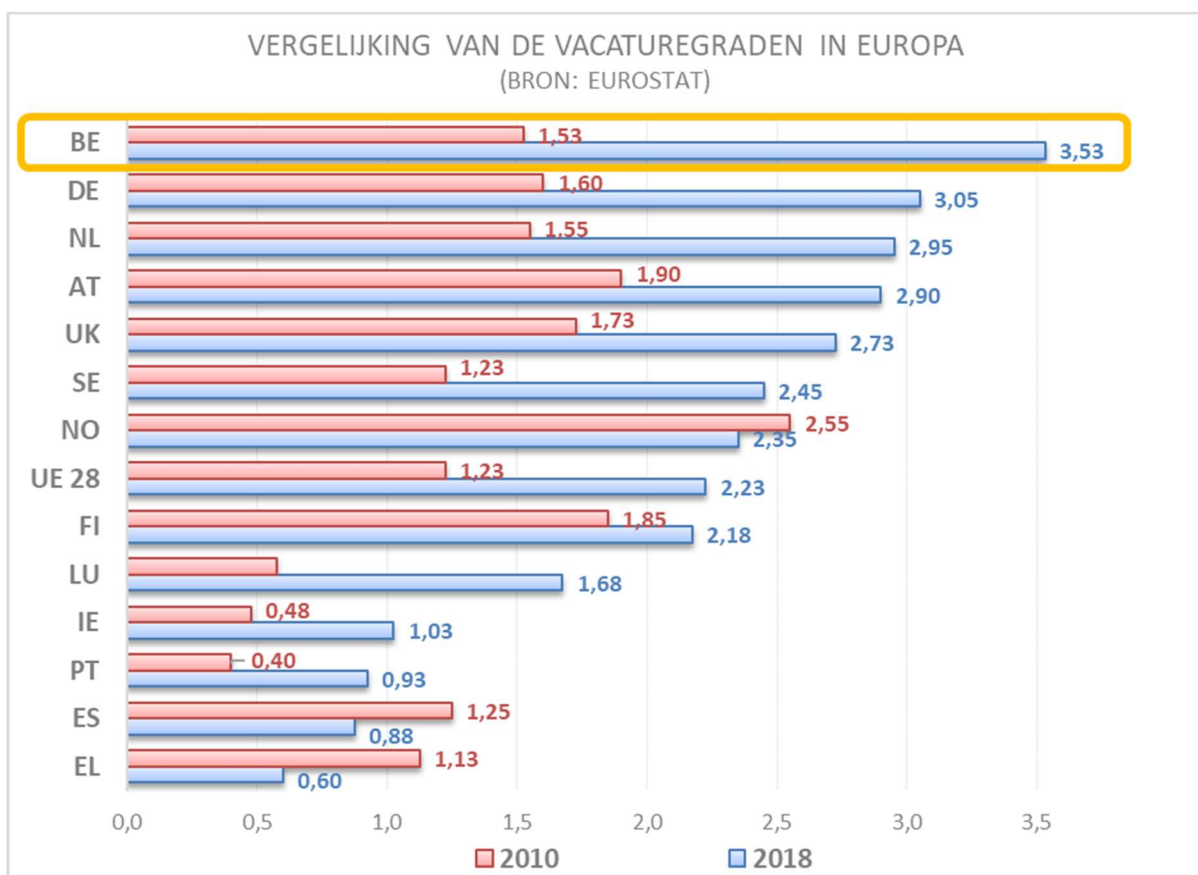
Die explosieve groei van het aantal langdurig zieken blijft zorgwekkend. De nieuwe maatregelen (zoals het project 'return to work') moeten nog hun vruchten afwerpen.

Het is belangrijk om coherent in te grijpen op de verschillende takken van de sociale zekerheid. Dit met name om repercussies op andere stelsels te voorkomen (systeem van communicerende vaten). Inzetten op de terugkeer naar werk blijft cruciaal. De re-integratie van langdurig zieken moet evenwel op een haalbare en coherente manier gebeuren, waarbij alle betrokken actoren worden gesensibiliseerd.

- **Hoge vacaturegraad**

Met een vacaturegraad van 3,5% in 2018 is België helaas koploper, met een ruime voorsprong op het Europese gemiddelde van 2,2%. Vorig jaar werden niet minder dan 143.000 vacatures niet ingevuld en 2/3 daarvan waren in Vlaanderen gevestigd. Op jaarbasis bekeken zijn er sinds 2014 ongeveer 15.000 extra vacatures! De mismatch tussen aanbod en vraag op de arbeidsmarkt remt de economische ontwikkeling af, zowel in de gewesten als in België. Naast de rol van de interregionale mobiliteit, blijft het stimuleren van de richtingen met de meeste perspectieven en in het bijzonder de STEM-richtingen (Science, Technology, Engineering, Mathematics) essentieel. De regionale bemiddelingsdiensten moeten alles in het werk stellen om werkzoekenden te begeleiden en activeren richting de vele knelpuntberoepen en -vacatures die er in ons land zijn.

Grafiek 11

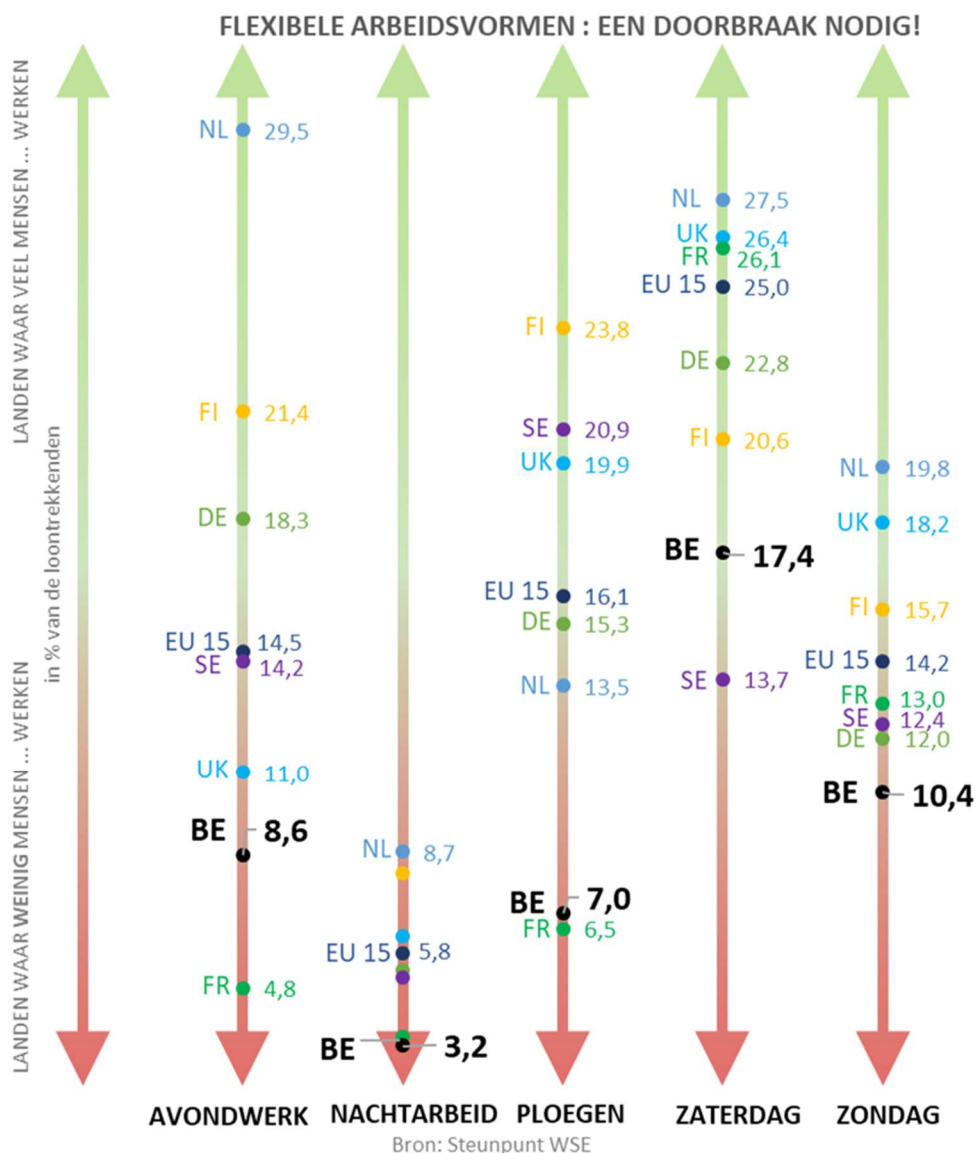
- **Wijze van arbeidsorganisatie**

Flexibele arbeidsvormen blijven (te) weinig ontwikkeld in ons land. In een Europese vergelijking bengelt België onderaan in de rangschikking, of het nu is voor nachtarbeid, avondwerk, weekendwerk of ploegenarbeid.

Een flexibelere arbeidsmarkt is nochtans omwille van verschillende redenen noodzakelijk:

- Ondernemingen opereren vandaag in een VUCA-wereld (Volatile, Uncertain, Complex & Ambiguous), die hen verplicht wendbaarder, innovatiever en competitiever te zijn en hun business modellen constant in vraag te stellen en aan te passen. Bovendien is België een exportgerichte economie, wat niet evident is met een rigide wettelijk kader inzake flexibiliteit.
- De verwachtingen en eisen van de klant zijn gewijzigd. Consumenten klikken vandaag op een aankoop die ze morgen thuis willen hebben. Dat is zo voor goederen, maar dat geldt ook voor diensten. Kijk maar naar de bankensector. Klanten verwachten een goede online service én bereikbaarheid buiten de kantooruren.
- Daarnaast verwachten werknemers meer autonomie en vrijheid in de organisatie van hun werk, ook om arbeid en gezin beter kunnen combineren.

Grafiek 12

Hier staat tegenover dat onze wetgeving inzake arbeidsduur zeer strikt en beperkend is, waarbij afwijkingen enkel mogelijk zijn mits akkoord van de vakbonden, die of blokkeren of hiervoor vaak een onrealistisch hoge prijs in ruil vragen. Hierdoor kunnen ondernemingen zich niet of niet tijdig aanpassen en dreigen hun concurrentiekracht en desgevallend de hiermee gepaard gaande werkgelegenheid te verliezen.

IV.2.3 Conclusie

De maatregelen onder deze legislatuur wierpen hun vruchten af aangezien ze positief hebben bijgedragen tot de groei van de werkgelegenheid en tot de evoluties op de arbeidsmarkt.

Dankzij de maatregelen voor loonkostenmatiging heeft de economische groei veel meer jobs gecreëerd dan voorheen. De sterkste jobcreatie werd gerealiseerd in de private sector. Zelfs de industrie slaagde er voor de eerste keer sinds decennia in om meer jobs te creëren. Die nieuwe jobs zijn bovendien van hoge kwaliteit: de overgrote meerderheid zijn voltijds of meer dan 2/3. Daardoor is de werkloosheid sterk gedaald en blijft de effectieve participatie van de oudste werknemers aan de arbeidsmarkt positief evolueren.

In sommige domeinen scoren we nog slecht, zoals wat betreft de hoge vacaturegraad, de traag stijgende werkgelegenheidsgraad, de ongewenste effecten tussen de stelsels (communicerende vaten), alsook het gebrek aan flexibiliteit in de organisatie van het werk.

IV.2.4 Aanbevelingen

Het VBO is dan ook voorstander om deze politiek van enerzijds lastenverlagingen op arbeid en anderzijds een verdere versoepeling van de arbeidsmarkt verder te zetten, om zo de werkzaamheidsgraad te verhogen. De maatregelen die we hiervoor moeten nemen, zijn genoegzaam bekend. Het komt er nu op aan om politieke moed te tonen en ze uit te voeren. Een greep uit de verschillende voorstellen van het VBO:

Inzake lastenverlagingen op arbeid:

- Een verlaging van alle patronale RSZ-bijdragen van 25% vandaag tot een niveau van maximaal 20%;
- Een verlaging van alle SZ- en solidariteitsbijdragen (bv. op winstpremies, collectieve bonussen ...) tot een niveau van maximum 20%;
- Een ambitieuze hervorming van de personenbelasting die werken lonender maakt dan inactiviteit en zo werkloosheidsvallen helpt voorkomen;

Inzake een verdere flexibilisering van de arbeidsmarkt:

- Een beperking van de werkloosheid in de tijd, gekoppeld aan een ambitieus regionaal activeringsbeleid;
- Het wegwerken van remmen op tewerkstelling, via het inkorten en vereenvoudigen van de invoeringsprocedures inzake arbeidstijd en arbeidsorganisatie, door maatregelen te faciliteren die een blokkering van het overlegproces en veto's van vakbonden vermijden, via een herziening van de regels die gebaseerd zijn op leeftijd en anciënniteit;
- Een soepelere economische migratie;
- Het verder opwaarderen van STEM-richtingen, ook bij meisjes, is meer dan nodig;
- Een versterking van actieve en passieve kennis van de tweede landstaal, en een verruiming van de mogelijkheden om Engelstalige lessen te volgen in het (hoger) onderwijs;

Alleen zo kunnen we de werkzaamheidsgraad verhogen, de competitiviteit van onze bedrijven versterken en verder werk maken van een sanering van de overheidsfinanciën.

V. Vijfde luik: investeringen stegen de voorbije jaren krachtig

V.1 Persbericht

De voorbije maanden haalden verschillende onderwerpen de politieke agenda, zoals migratie, klimaat en koopkracht. Over de economie en de arbeidsmarkt werd er weinig gedebatteerd. Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) wil via een informatieronde, die 'It's still the economy, stupid' gedoopt werd, ook het belang van de economie en de arbeidsmarkt in de kijker plaatsen. Deze nota gaat over investeringen en innovatie en sluit de campagne af.

De regeringsmaatregelen tot verbetering van de competitiviteit (indexsprong, taxshift, nieuwe loonnormwet), tot stimulering van de investeringen in start-ups en scale-ups, en tot verlaging van de vennootschapsbelasting (voor een volledig overzicht zie Deel 3), hebben ook een positieve invloed gehad op het investeringsklimaat in België. Na een analyse van het investeringsklimaat van de voorbije jaren, komt het VBO tot de volgende conclusies:

1. De bedrijfsinvesteringsquote is op haar hoogste peil sinds het begin van deze eeuw en is daarmee beduidend hoger dan in onze buurlanden, het Europees gemiddelde of het wereldgemiddelde. De toename ervan in de voorbije legislatuur in België was ook beduidend sterker dan in onze buurlanden.
2. Tegelijk stellen we vast dat die investeringen steeds meer gericht zijn op innovatieve projecten en steeds minder op pure arbeidsbesparing. En ook de (daaraan voorafgaande) investeringen in O&O zijn de voorbije legislatuur verder toegenomen, ook dankzij het stimulerende fiscale klimaat.
3. De directe buitenlandse investeringen in België hebben in 2014-2017 ook al wat aan elan herwonnen, al is de arbeidsintensiteit van die projecten nog wat beperkter dan tien jaar geleden. De verlaging van de vennootschapsbelasting in 2018 en 2020 zou het aantal DBI-projecten in de komende jaren nog verder moeten doen toenemen.
4. Resterend pijnpunt inzake investeringen zijn en blijven de overheidsinvesteringen, die nog altijd nauwelijks boven het minimale vervangingsniveau uitstijgen. Vooral de infrastructuurinvesteringen in ons land moeten dringend en structureel worden opgekrikt als we ook in de toekomst nog een aantrekkelijk investeringsland willen blijven.

Welke aanbevelingen formuleert het VBO:

1. Het is dan ook zaak om dit beleid voort te zetten (bijvoorbeeld door te voorzien in een verdere loonlastenverlaging en de loonnormwet verder te verfijnen of minstens te behouden en correct toe te passen) en het geplande beleid verder ten uitvoer te leggen (bijvoorbeeld de geplande verlaging van de vennootschapsbelasting in 2020).
2. Met betrekking tot de overheidsinvesteringen verdient het aanbeveling om het Strategisch Investeringsplan in de komende jaren systematisch uit te rollen, (hopelijk) met de volle steun van de regionale en lokale overheden die verantwoordelijk zijn voor het gros van de overheidsinvesteringen in infrastructuur in ons land. Maar om deze te kunnen realiseren, zal er, binnen het huidige Europese begrotingskader, toch eerst wat ruimte moeten worden vrijgemaakt door te besparen op de lopende overheidsuitgaven. Daarnaast kan er natuurlijk ook aan worden gedacht om dat Europese begrotingskader zelf wat soepeler te maken voor tekorten als gevolg van productieve overheidsinvesteringen. Wat het VBO betreft, is een tekort van 1% acceptabel als deze 1% uitsluitend wordt ingevuld door productieve investeringen.

Pieter Timmermans, gedelegeerd bestuurder van het VBO: *'Het beleid van de voorbije jaren om de competitiviteit van de bedrijven te herstellen en het ondernemersklimaat aantrekkelijker te maken, heeft*

de exportgroei, investeringen en de jobcreatie in ons land bevordert. Het komt er nu op aan om op dit spoor verder te bouwen. Wanneer dit gebeurt, kunnen onze bedrijven blijven investeren in nieuwe productieprocessen, nieuwe producten en nieuwe zakelijke modellen om zo de toekomstige groei en jobs in ons land voor te bereiden.'

V.2 Paper: impact van het gevoerde beleid op de investeringen in België

De voorbije maanden haalden verschillende onderwerpen de politieke agenda, zoals migratie, klimaat en koopkracht. Over de economie en de arbeidsmarkt werd er weinig gedebatteerd. Het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) wil via een informatieronde, die 'It's still the economy, stupid' gedoopt werd, ook het belang van de economie en de arbeidsmarkt in de kijker plaatsen. Deze nota gaat over investeringen en innovatie en sluit de campagne af.

V.2.1 Inleiding

De regeringsmaatregelen tot verbetering van de competitiviteit (indexsprong, taxshift, nieuwe loonnormwet), tot stimulering van de investeringen in start-ups en scale-ups, en tot verlaging van de vennootschapsbelasting (voor een volledig overzicht zie Deel 3), hebben ook een positieve invloed gehad op het investeringsklimaat in België.

In de eerste plaats zorgt het herstel van de exportmarktaandeelen voor hogere productievolumes in de exportgerichte bedrijven en sectoren, wat na een tijdje ook extra investeringen in productiecapaciteit noodzakelijk zou moeten maken (uitbreidingsinvesteringen).

Daarnaast zorgen de maatregelen voor start-ups en scale-ups en de gunstige fiscale behandeling voor onderzoekers (waarvan de definitie in 2018 werd uitgebreid in de richting van professionele bachelors in de ICT-sfeer) ook voor een gunstiger klimaat voor investeringen in Onderzoek & Ontwikkeling en innovatie. Deze laatste investeringen vinden traditioneel vooral plaats in de grotere bedrijven, maar ook kleine start-ups en scale-ups zijn soms bijzonder innovatief en investeren zelf sterk in digitale productieprocessen, diensten of verkoopkanalen, of helpen andere bedrijven daarin investeren (innovatie-investeringen).

Door de vermindering van de loonkostenhandicap van België ten opzichte van de 3 buurlanden en de (nog maar voor de helft uitgevoerde) verlaging van de vennootschapsbelasting zou ons land de voorbije jaren ook weer wat aantrekkelijker moeten zijn geworden voor directe buitenlandse investeringen en zouden delocalisaties in de industrie wat minder vaak moeten voorkomen dan een tiental jaar geleden.

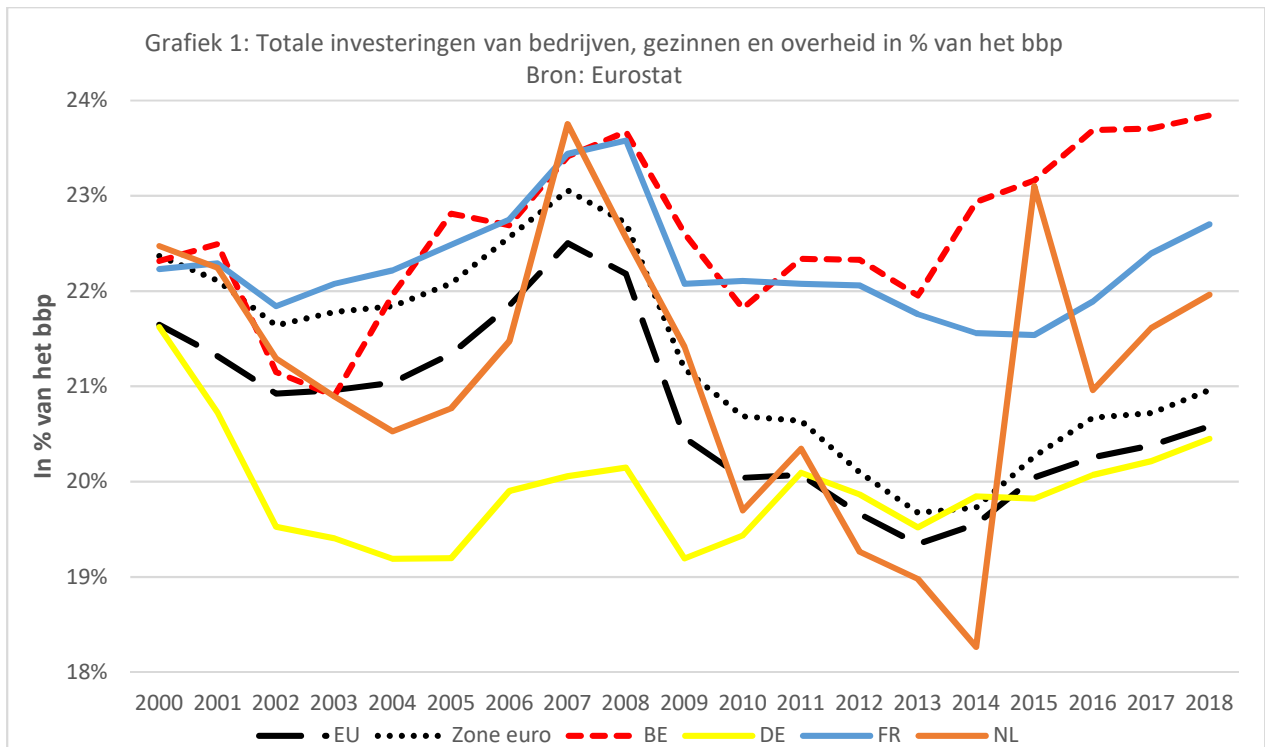
Ten slotte (en in de omgekeerde richting), zouden in een context van een meer gematigde loonkostenontwikkeling de uitsluitend op arbeidsbesparing gerichte rationalisatie-investeringen wat aan elan moeten verliezen. Al is het natuurlijk zo dat elke vervangingsinvestering altijd heel wat nieuwe technologieën incorporeert en dus automatisch ook zal leiden tot een zekere arbeidsbesparing per geproduceerde eenheid (= productiviteitswinst). Maar de expliciete zoektocht naar die arbeidsbesparende rationalisatie-investeringen zou in de voorbije jaren wel wat minder intens kunnen zijn geworden.

Hieronder gaan we na welke tendensen in welke mate kunnen worden teruggevonden in de beschikbare harde cijfers en enquêtegegevens.

V.2.2 Investeringsquote in de gehele Belgische economie in vergelijking met het buitenland

In eerste instantie gaan we na welk deel de totale investeringsinspanningen van zowel bedrijven, gezinnen als de overheid in België uitmaken van het totale bbp (investeringsquote) en vergelijken we dit met een aantal andere relevante landen en regio's in de periode 2000-2018 (zie grafiek 1 op de volgende pagina).

Uit de grafiek blijkt dat de Belgische investeringsquote de voorbije jaren is gestegen tot bijna 24% van het bbp in 2018, wat het hoogste peil is in dit decennium en beduidend hoger is dan in Frankrijk, Nederland, Duitsland, de Eurozone of de rest van de wereld.

Grafiek 1: Eurozone

In de voorbije legislatuur (ten opzichte van 2013) is die investeringsquote bovendien nog eens met bijna 2 procentpunten gestegen, wat beduidend meer is dan in Frankrijk (+1,2 procentpunt), Duitsland (+0,9 procentpunt) en de Eurozone (+1,2 procentpunt) in dezelfde periode. Enkel in Nederland was er in 2014-2018 een krachtigere stijging van de investeringsquote (+3 procentpunt), na een veel scherpere terugval in de jaren voordien.

Ondanks de structurele problemen waarmee ons land nog steeds kampt, lijken de economische actoren dus nog altijd fundamenteel vertrouwen te hebben in België als investeringsland en is dit vertrouwen in de voorbije legislatuur alleen maar toegenomen.

V.2.3 Bedrijfsinvesteringen

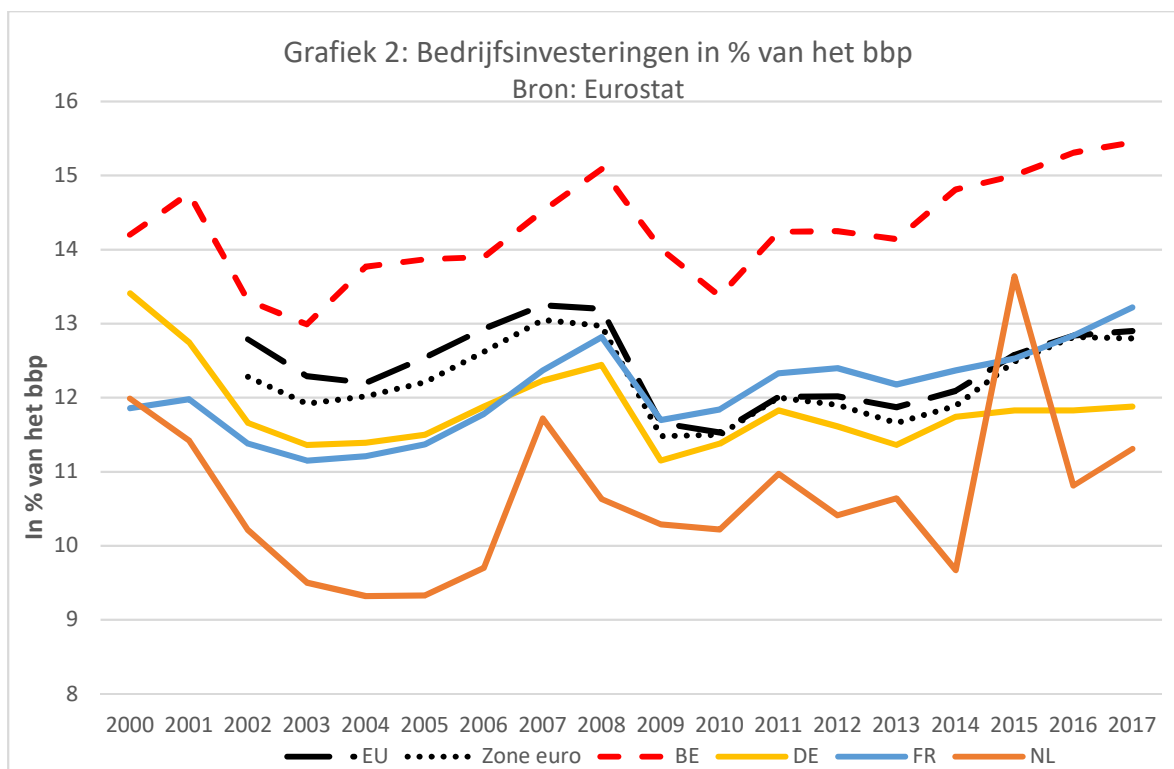
- Bedrijfsinvesteringen in vergelijking met het buitenland

Grafiek 2 hieronder toont bovendien dat het vooral de Belgische bedrijven zijn die hun investeringsinspanningen in de periode 2014-2017 relatief sterk hebben opgedreven.

Na een periode van stagnatie in 2012-2013 zien we een duidelijke toename van de bedrijfsinvesteringsquote in 2014-2017 (+1,3 procentpunt) die iets sterker is dan in de buurlanden of de Eurozone.

En ook het niveau van de bedrijfsinvesteringen lag met 15,5% van het bbp in België in 2017 op eenzame hoogte en is ook het hoogste peil sinds het begin van deze eeuw.

Het is dus duidelijk dat de bedrijven de maatregelen tot verbetering van de competitiviteit en het ondernemingsklimaat best wel hebben kunnen smaken en volop in hun Belgische vestiging(en) investeren.

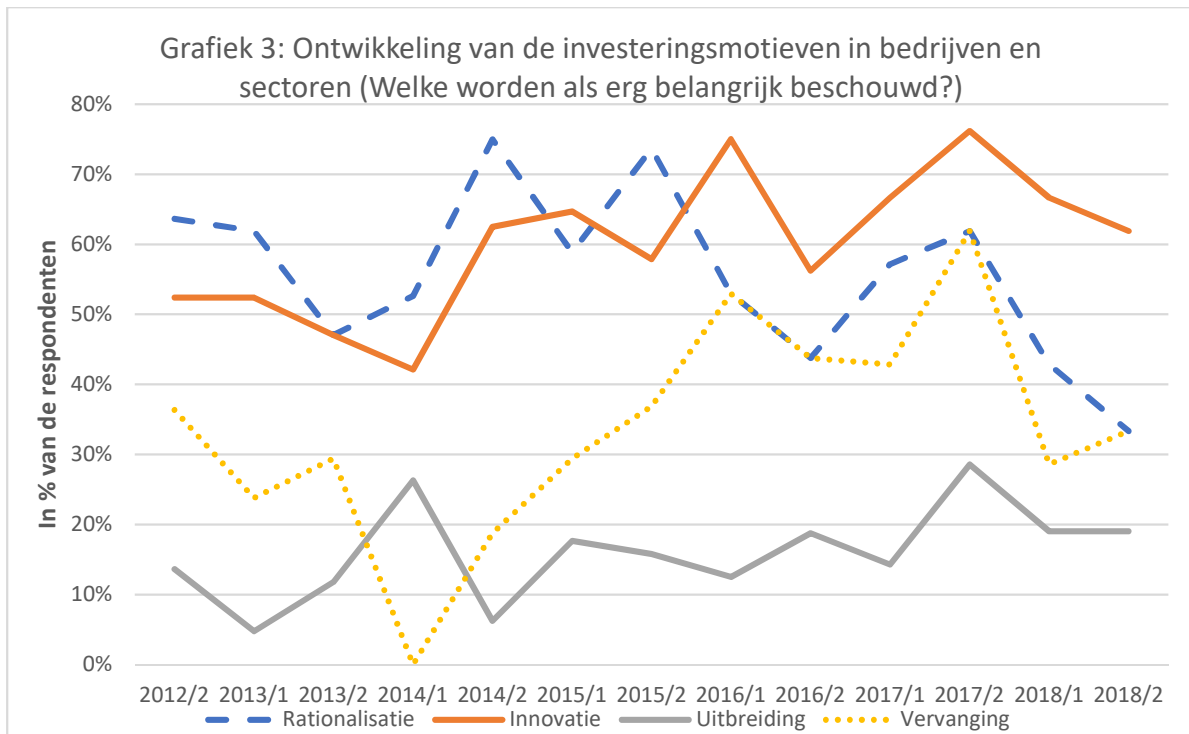
Grafiek 2: Eurozone

Bovendien kan worden verwacht dat de verlaging van de vennootschapsbelasting, die al deels is uitgevoerd in 2018 (van 33,99% naar 28,56%) maar nog een belangrijke 2e fase kent in 2020 (van 28,56% naar 25%) het investeringsklimaat in de komende jaren nog verder zal verbeteren.

- **Belangrijkste motieven voor de bedrijfsinvesteringen**

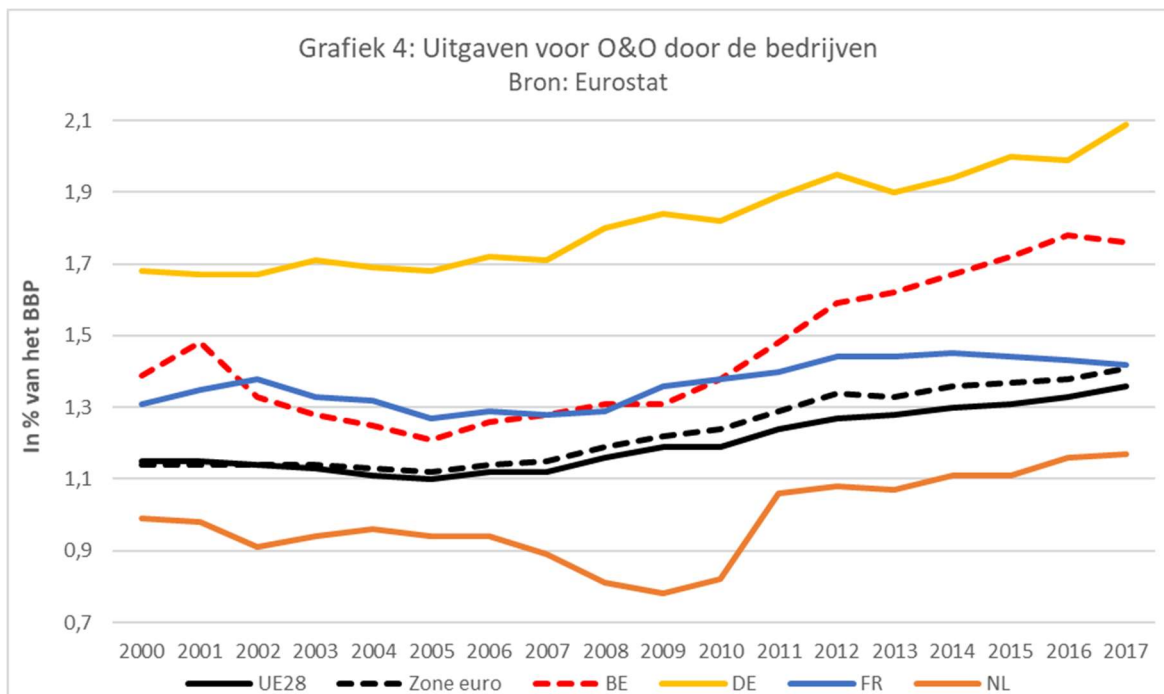
Gezien de Belgische loonkosten in absolute termen nog steeds relatief hoog zijn (de absolute loonkostenhandicap ten opzichte van onze drie buurlanden was in 2018 nog 11,7%), valt het natuurlijk niet uit te sluiten dat die sterke investeringsneiging nog altijd sterk gericht zou zijn op arbeidsbesparende rationalisatie-investeringen.

Als we echter kijken naar de ontwikkeling van de motieven voor investeringen in de verschillende VBO-sectoren en bedrijven (zie grafiek 3 hieronder), dan zien we toch dat het rationalisatiemotief voor investeringen sinds 2014 beduidend minder sterk is geworden. Net voor het begin van deze legislatuur (juni 2014) was arbeidsbesparende rationalisatie nog een erg belangrijk investeringsmotief voor 75% van de bedrijven en de sectoren. In december 2018 was dit teruggevallen tot nog maar 35% van de bedrijven en de sectoren. Tijdens deze legislatuur zijn vooral investeringen in innovatie belangrijker geworden (van 42% naar 62%), wat niet hoeft te verwonderen in het licht van de digitale transformaties en disrupties die zich in vele bedrijfstakken al hebben voorgedaan en nog zullen voordoen, en waarop de Belgische bedrijven zich hebben voorbereid of nog aan het voorbereiden zijn.

- **Investerings in Onderzoek & Ontwikkeling**

Deze tendens tot meer investeringen in nieuwe producten, productieprocessen of zakelijke modellen, wordt ook ondersteund door meer investeringen in Onderzoek & Ontwikkeling bij de bedrijven. Zoals blijkt uit grafiek 4 hieronder zijn de investeringen in O&O bij de Belgische bedrijven in de voorbije legislatuur verder gestegen tot iets meer dan 1,75% van het bbp in 2017.

Grafiek 4: In % van het bbp / EU 28 / Eurozone

Het is wel duidelijk dat de sterkste stijging zich hier heeft voorgedaan in de periode 2010-2012, dit is in de eerste jaren na het optrekken van het percentage van de niet-doorstorting van bedrijfsvoorheffing

voor onderzoekers van 25% tot 75% op 1 januari 2009, een maatregel die het loonkostenplaatje voor wetenschappelijk onderzoek binnen ondernemingen een stuk aantrekkelijker heeft gemaakt.

Maar tijdens deze legislatuur heeft de stijging zich dus voortgezet, zij het in een minder hoog tempo. Dit was onder andere te danken aan het verbeterde algemene investeringsklimaat, maar wellicht ook aan de kleine verdere verhoging van het niet-doorstortingspercentage van de bedrijfsvoorheffing tot 80% op 1 juli 2013, nog onder de regering-Di Rupo.

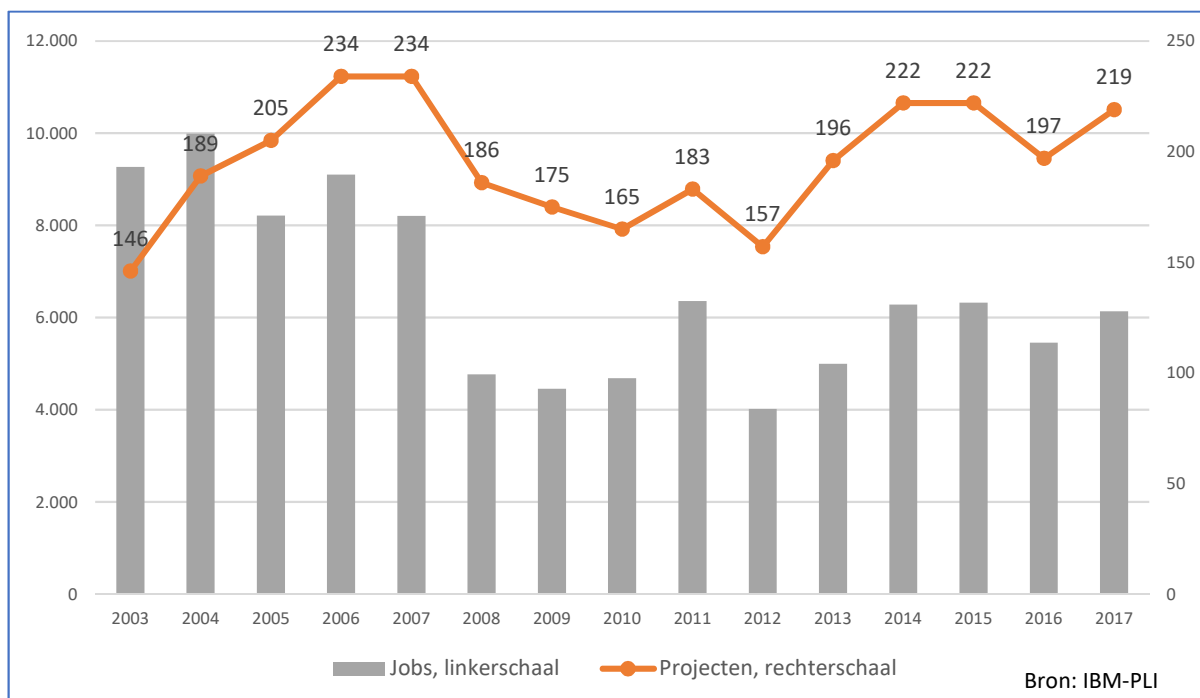
Op 1 januari 2018 is bovendien een maatregel van kracht geworden om ook voor bepaalde professionele bachelors met een biotechnologie-, gezondheidszorg- of ICT-profiel een vrijstelling van doorstorting van de bedrijfsvoorheffing te voorzien van 40% (op te trekken tot 80% in 2020). Mogelijk kan deze maatregel nog een verdere stimulus betekenen voor de O&O-investeringen dit jaar en de volgende jaren.

V.2.4 Buitenlandse investeringen in de bedrijven

De maatregelen tot verbetering van de competitiviteit hebben België ook aantrekkelijker gemaakt voor directe buitenlandse investeringen (DBI), traditioneel een belangrijke katalysator voor de economische groei en de productiviteitsgroei in een land.

Daarbij dient natuurlijk te worden opgemerkt dat heel wat andere structurele problemen die België minder aantrekkelijk maken voor DBI (toenemende verkeerscongestie, stroeve arbeidsmarkt, dure energie, hoge fiscale druk, administratieve en institutionele complexiteit), nog verre van opgelost zijn.

Uit grafiek 5 blijkt alvast dat het aantal DBI-projecten in België, dat in de periode 2008-2013 tot een dieptepunt was gezakt (gemiddeld 173 projecten per jaar), in 2014, 2015 en 2017 opnieuw is gestegen tot ongeveer 220 projecten per jaar, wat vergelijkbaar is met het gemiddeld aantal projecten in 2004-2007.

Grafiek 13: Directe buitenlandse investeringen in België

Het aantal rechtstreeks gecreëerde jobs dankzij de DBI-projecten lag met iets meer dan 6.000 eenheden al beduidend hoger dan de gemiddeld 4.000 à 5.000 eenheden in de periode 2008-2013, maar de jobcreatieniveaus van 2003-2008 (8.000 à 10.000 jobs per jaar) zijn nog veraf.

Om opnieuw grote arbeidsintensievere DBI-projecten te kunnen aantrekken (bv. inzake e-commerce of nieuwe industriële activiteiten) zal het beleid inzake arbeidskosten moeten worden voortgezet en zullen ook de bovengenoemde structurele problemen een oplossing moeten krijgen of minstens een (perspectief op) evolutie in de goede richting.

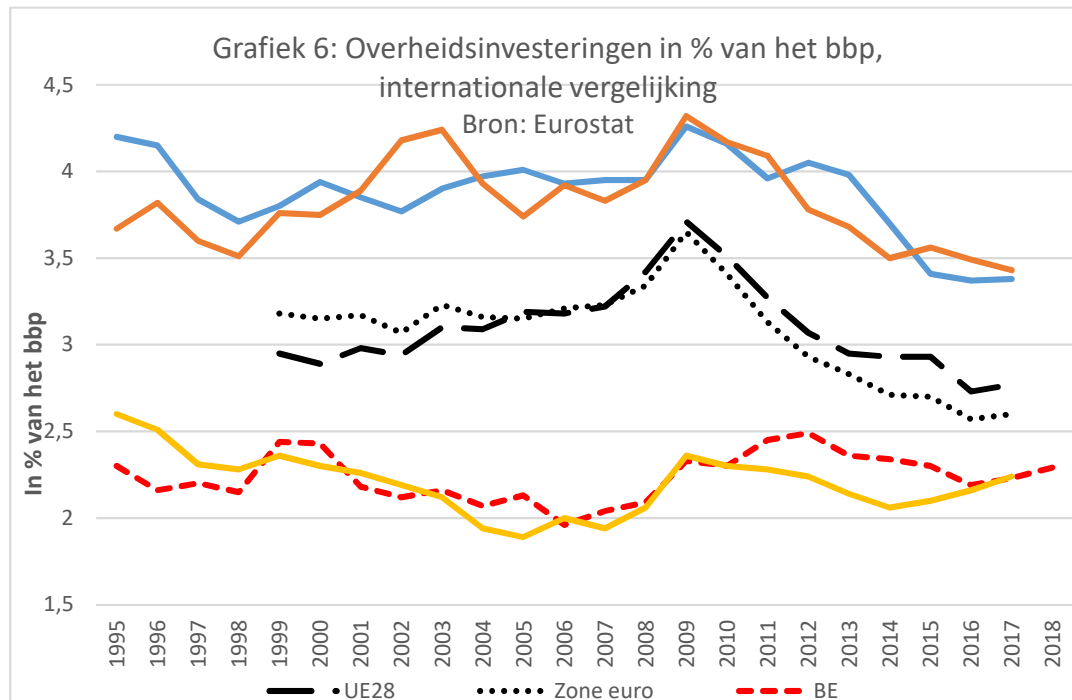
Sowieso zal de deels uitgevoerde en deels nog geplande verlaging van de vennootschapsbelasting (zie hoger) de aantrekkingskracht van België voor directe buitenlandse investeringen nog wat verder doen toenemen. Er kan dus zeker nog een verdere toename van het aantal DBI-projecten in ons land worden verwacht, op voorwaarde natuurlijk dat onze verbeterde (loon)kostencompetitiviteit niet opnieuw te grabbel wordt gegooid na de verkiezingen van 26 mei 2019.

In het algemeen kan dus worden gesteld dat het met de investeringsactiviteit van zowel binnen- als buitenlandse bedrijven in ons land, in de voorbije legislatuur duidelijk de goede kant op is gegaan. En bovendien waren het vooral de investeringen gericht op innovatie die de wind in de zeilen hadden, en minder de op arbeidsbesparing gerichte investeringsprojecten.

V.2.5 Overheidsinvesteringen

Op het vlak van de overheidsinvesteringen blijft het plaatje echter minder gunstig. Nadat die investeringen in de jaren '60 en '70 hoge toppen scheerden (4 à 5 % van het bbp), vielen zij vanaf de jaren '80 fel terug om begin jaren 2000 nog slechts een niveau te bereiken van 2 à 2,5% van het bbp, wat eigenlijk niet meer is dan een minimaal onderhouds- en vervangingsniveau.

In grafiek 6 hieronder kunnen we vaststellen dat er op dat vlak ook in de voorbije legislatuur in de feiten weinig is veranderd. Wel is er een lichte toename in 2017 en 2018, maar die heeft meer te maken met de traditionele investeringscyclus in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen, dan met een echte trendbreuk.

Grafiek 6: EU28 / Eurozone

Hoopgevend is wel dat er in de komende jaren een aantal grote infrastructuurprojecten op de agenda staan (zoals de Oosterweelverbinding, afwerking GEN-netwerk, de tram van Luik), die een deel van de oplossing zouden moeten kunnen betekenen voor een aantal structurele verkeersknopen.

En ook het Strategisch Investeringsplan dat vorig jaar werd uitgewerkt door een werkgroep onder supervisie van de Eerste Minister en in samenwerking met het bedrijfsleven, biedt heel wat interessante pistes voor de toekomst. Maar om deze te kunnen realiseren, zal er, binnen het huidige Europese begrotingskader, toch eerst wat ruimte moeten worden vrijgemaakt door te besparen op de lopende overheidsuitgaven. Daarnaast kan er natuurlijk ook aan worden gedacht om dat Europese begrotingskader zelf wat soepeler te maken voor tekorten als gevolg van productieve overheidsinvesteringen.

V.2.6 Conclusie

De maatregelen die in de voorbije legislatuur zijn genomen om de competitiviteit van de Belgische ondernemingen te verbeteren en te zorgen voor een beter ondernemingsklimaat, hebben duidelijk ook een positieve impact gehad op de investeringsinspanningen in België.

De bedrijfsinvesteringsquote is op haar hoogste peil sinds het begin van deze eeuw en is daarmee beduidend hoger dan in onze buurlanden, het Europees gemiddelde of het wereldgemiddelde. De toename ervan in de voorbije legislatuur in België was ook beduidend sterker dan in onze buurlanden.

Tegelijk stellen we vast dat die investeringen steeds meer gericht zijn op innovatieve projecten en steeds minder op pure arbeidsbesparing. En ook de (daaraan voorafgaande) investeringen in O&O zijn de voorbije legislatuur verder toegenomen, ook dankzij het stimulerende fiscale klimaat.

De directe buitenlandse investeringen in België hebben in 2014-2017 ook al wat aan elan herwonnen, al is de arbeidsintensiteit van die projecten nog wat beperkter dan tien jaar geleden. De verlaging van de vennootschapsbelasting in 2018 en 2020 zou het aantal DBI-projecten in de komende jaren nog verder moeten doen toenemen.

Resterend pijnpunt inzake investeringen zijn en blijven de overheidsinvesteringen, die nog altijd nauwelijks boven het minimale vervangingsniveau uitstijgen. Vooral de infrastructuurinvesteringen in ons land moeten dringend en structureel worden opgekrikt als we ook in de toekomst nog een aantrekkelijk investeringsland willen blijven.

V.2.7 Aanbevelingen

Het beleid van de voorbije jaren om de competitiviteit van de bedrijven te herstellen en het ondernemersklimaat aantrekkelijker te maken, heeft de exportgroei, investeringen en de jobcreatie in ons land bevorderd.

Het is dan ook zaak om dit beleid voort te zetten (bijvoorbeeld door te voorzien in een verdere loonlastenverlaging en de loonnormwet verder te verfijnen of minstens te behouden en correct toe te passen) en het geplande beleid verder ten uitvoer te leggen (bijvoorbeeld de geplande verlaging van de vennootschapsbelasting in 2020).

Met betrekking tot de overheidsinvesteringen verdient het aanbeveling om het Strategisch Investeringsplan in de komende jaren systematisch uit te rollen, (hopelijk) met de volle steun van de regionale en lokale overheden die verantwoordelijk zijn voor het gros van de overheidsinvesteringen in infrastructuur in ons land.

Wanneer deze voorwaarden vervuld zijn, kunnen onze bedrijven blijven investeren in nieuwe productieprocessen, nieuwe producten en nieuwe zakelijke modellen om zo de toekomstige groei en jobs in ons land voor te bereiden.

Voor meer details zie het [VBO-memorandum \(pagina 56-57\)](#).

VI. Exposure in de pers

Luik 1:

- De Standaard
- Le Soir
- De Ochtend (VRT)
- Matin Première (RTBF)
- De Morgen

Luik 2

- De Tijd
- La Libre Belgique
- Het Nieuwsblad
- Kanaal Z en Canal Z

Luik 3:

- Het Laatste Nieuws
- De Morgen
- L'Echo
- Bel RTL

Luik 4:

- Het Laatste Nieuws
- Sudpresse : La Capitale, La Meuse, La Province, La Nouvelle Gazette, Nord Eclair.

Luik 5:

- Trends
- RTBF - TBC

Daarnaast hebben tal van onlineredacties de Belga-artikels over onze acties overgenomen.